

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ
ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ, ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ Α΄

Ταχ. Δ/ση : Ανδρέα Παπανδρέου 37
Τ.Κ. – Πόλη : 15180 – Μαρούσι
Πληροφορίες : Ε. Παναγιωτοπούλου
Β. Τσιούρβα
Ιστοσελίδα : <http://www.minedu.gov.gr>
Email : deae1@minedu.gov.gr
Τηλέφωνο : 210 3442190, 3797

Βαθμός Ασφαλείας:
Να διατηρηθεί μέχρι:
Βαθμός Προτεραιότητας:

Μαρούσι, 19 / 10 /2023
Αρ. πρωτ.: 117242 /Δ3

ΠΡΟΣ :

- 1) ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ & ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
- 2) ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
- 3) ΣΥΜΒΟΥΛΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (μέσω των Δ.Δ.Ε.)
- 4) ΣΥΜΒΟΥΛΟΥΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΕΝΤΑΞΙΑΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (μέσω των Δ.Δ.Ε.)
- 5) ΓΥΜΝΑΣΙΑ ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ. – Λ. (μέσω των Δ.Δ.Ε.)

ΚΟΙΝ.

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
info@iep.edu.gr

Θέμα: «Ύλη και οδηγίες για τη διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας των Α΄, Β΄, Γ΄ και Δ΄ τάξεων του Γυμνασίου των ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ. για το σχολικό έτος 2023-2024»

Σχετ.: Το υπό στοιχεία 113097/Δ3/10 - 10 - 2023 εισερχόμενο έγγραφο του Υ.ΠΑΙ.Θ.Α.

Μετά από σχετική εισήγηση του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Πράξη 62/06-10-2023 του Δ.Σ.) σας αποστέλλουμε για το σχολικό έτος 2023-2024:

- οδηγίες για τη διδασκαλία και τη διαχείριση της ύλης του μαθήματος της Ιστορίας των Α΄, Β΄, Γ΄ και Δ΄ τάξεων του Γυμνασίου των ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ.
- οδηγίες διαφοροποίησης της διδασκαλίας στα μαθήματα του Γυμνασίου των ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ.

Συν.: Δύο (02) ηλεκτρονικά αρχεία

Οι διδάσκοντες/ουσες να ενημερωθούν ενυπόγραφα.

ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ

Η Προϊσταμένη του Τμήματος Α΄ της
Δ/σης Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης του
Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και
Αθλητισμού
Ευγενία Παναγιωτοπούλου

Evgenia Panagiotopoulou
19.10.2023 10:16:51

**ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ Δ/ΝΣΗΣ
ΣΠΟΥΔΩΝ Π/ΘΜΙΑΣ & Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ**

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΑΧΑΛΑΣ

Εσωτερική Διανομή:

- Γραφείο Υπουργού
- Γραφείο Υφυπουργού κ. Δ.Μ. Μιχαηλίδου
- Γραφείο Γενικού Γραμματέα Π/θμιας, Δ/θμιας Εκπ/σης & Ειδικής Αγωγής κ. Ι. Κατσαρού
- Γενική Διεύθυνση Σπουδών Π/θμιας και Δ/θμιας Εκπ/σης
- Δ/νση Ειδικής Αγωγής & Εκπ/σης
- Δ/νση Εκπαιδευτικής Τεχνολογίας και Καινοτομίας

ΟΔΗΓΙΕΣ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

A. Βασικές κατευθύνσεις που είναι σημαντικό να λαμβάνονται υπόψη κατά τη διαφοροποίηση της διδασκαλίας

Κατά την εκπαιδευτική και μαθησιακή διαδικασία, προκειμένου να διασφαλιστεί η πρόσβαση στο περιεχόμενο της διδασκαλίας και η ισότιμη ενεργός συμμετοχή όλων των μαθητών/τριών, κρίνεται σκόπιμη η διαφοροποιημένη προσέγγιση της διδασκαλίας. Ειδικότερα, λαμβάνοντας υπόψη το διαφορετικό ατομικό προφίλ, τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών της τάξης, θα πρέπει να γίνονται οι απαραίτητες εύλογες προσαρμογές: α) του περιεχομένου της διδασκαλίας, β) της διαδικασίας, με έμφαση στην οργάνωση της τάξης και των ποικίλων τρόπων εργασίας (ομάδα, δυάδα, ολομέλεια, ατομικά, ευέλικτη ομαδοποίηση, κ.τ.ό.), τη χρήση πολυαισθητηριακών μεθόδων διδασκαλίας και ποικιλίας διδακτικών εργαλείων αλλά και του κατάλληλου προσβάσιμου εκπαιδευτικού υλικού, καθώς και στην αξιοποίηση των αποτελεσματικότερων κατά περίπτωση και συνθήκη στρατηγικών διαφοροποίησης, και γ) του μαθησιακού αποτελέσματος, μέσω ποικίλων και διαφορετικών τρόπων έκφρασης και αξιολόγησης αυτών. Οι στρατηγικές, οι πρακτικές και οι διαδικασίες διαφοροποίησης με συγκεκριμένα παραδείγματα παρέχονται μέσω του υποστηρικτικού υλικού που παρατίθεται στη συνέχεια (βλέπε Β. Υποστηρικτικό υλικό).

Για τις εν λόγω διαφοροποιήσεις λαμβάνονται υπόψη αφενός το ατομικό μαθησιακό προφίλ του/της κάθε μαθητή/τριας, όπως αυτό προκύπτει από την εκπαιδευτική αξιολόγηση ολιστικού χαρακτήρα (αρχική, διαμορφωτική μέσω αναστοχαστικής διαδικασίας και τελική) και αφετέρου το σύνολο των μαθητών/τριών της τάξης και το εκπαιδευτικό πλαίσιο στο οποίο λαμβάνει χώρα η διδασκαλία. Η εκπαιδευτική αξιολόγηση διεξάγεται από τις/τους εκπαιδευτικούς της τάξης και σε συνεργασία με το Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό (Ε.Ε.Π.) ή και το Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό (Ε.Β.Π.), στην περίπτωση των σχολικών μονάδων που υποστηρίζονται από αυτό, συνεκτιμώντας το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο του/της μαθητή/τριας, τα βιώματα και τις εμπειρίες, τις πληροφορίες που συλλέγονται από τους γονείς/κηδεμόνες ή και άλλους θεραπευτές ή ειδικούς που εμπλέκονται στην εκπαίδευση και φροντίδα του/της μαθητή/τριας. Επίσης, είναι σημαντικό να λαμβάνεται υπόψη η γνωμάτευση του οικείου Κέντρου Διεπιστημονικής Αξιολόγησης, Συμβουλευτικής και Υποστήριξης (ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ.) ή αναγνωρισμένου δημόσιου Ιατροπαιδαγωγικού Κέντρου ή, ελλείψει των προαναφερθεισών περιπτώσεων γνωμάτευσης, το ενδεχόμενο πόρισμα της αρμόδιας Επιτροπής Διεπιστημονικής Υποστήριξης (Ε.Δ.Υ.) Για την υποστήριξη της αξιολογικής διαδικασίας των μαθητών/τριών παρέχονται στη συνέχεια, ενδεικτικά, οδηγοί εκπαιδευτικών και μια ποικιλία εναλλακτικών τρόπων, μέσων και εργαλείων αξιολόγησης (βλέπε Β. Υποστηρικτικό υλικό).

Επιπροσθέτως, στο πλαίσιο της διδασκαλίας διερευνώνται και λαμβάνονται υπόψη οι δυνατότητες των μαθητών/τριών, τα ενδιαφέροντά τους, τα ταλέντα τους και οι κλίσεις τους καθώς και οι ατομικοί ρυθμοί ανταπόκρισής τους προκειμένου να παρέχεται ο χρόνος που απαιτείται για κάθε μαθητή/τρια, να διασφαλίζεται η ενεργός εμπλοκή τους και να εκφράζεται το δυναμικό τους στον μέγιστο δυνατό βαθμό. Βασικός στόχος της διδασκαλίας με βάση τις αρχές του καθολικού σχεδιασμού για τη μάθηση αποτελεί ο εκ των προτέρων σχεδιασμός της διδασκαλίας, ώστε να διασφαλίζει την ισότιμη συμμετοχή όλων των

μαθητών/τριών της τάξης επιτρέποντας πολλαπλούς τρόπους αναπαράστασης της γνώσης/περιεχομένου διδασκαλίας, πολλαπλούς τρόπους έκφρασης και εμπλοκής και όχι οι εκ των υστέρων προσαρμογές των δραστηριοτήτων ή των διδακτικών πρακτικών που σχεδιάστηκαν στο πλαίσιο της διδασκαλίας. Ως εκ τούτου, κρίνεται σκόπιμο να λαμβάνονται υπόψη κατά τον σχεδιασμό των δραστηριοτήτων: α) η εννοιολογική πλαισίωσή τους, ώστε να διασφαλίζεται πως το περιεχόμενο γίνεται κατανοητό αξιοποιώντας την προηγούμενη εμπειρία, γνώση και βιώματα των μαθητών/τριών, β) το επικοινωνιακό κίνητρο, αν δηλαδή υπάρχει κίνητρο, ενδιαφέρον για επικοινωνία από τους ίδιους τους μαθητές και τις ίδιες τις μαθήτριες, (εξετάζεται αν οι δραστηριότητες συνδέονται με τα ενδιαφέροντά τους και τις δυνατότητές τους), γ) ο πολυαισθητηριακός χαρακτήρας των δραστηριοτήτων, αξιοποιώντας πολλαπλούς και εναλλακτικούς τρόπους έκφρασης, δράσης, επικοινωνίας και εργασίας, δ) η δυνατότητα διαφορετικών κινητικών επιλογών, εναλλαγή κίνησης και στατικότητας στις δράσεις ανάλογα με το πλαίσιο της τάξης (βλέπε Β. υποστηρικτικό υλικό).

Επίσης, οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει, εκ των προτέρων, να έχουν συμβουλευθεί το Εξατομικευμένο Πρόγραμμα Εκπαίδευσης (Ε.Π.Ε.), το οποίο συνοδεύει την εκάστοτε γνωμάτευση και στο οποίο μπορεί να περιλαμβάνονται και οι ειδικές ρυθμίσεις, διευθετήσεις ή αναγκαίες εύλογες προσαρμογές, ανάλογα με τις εκπαιδευτικές ανάγκες, για την απρόσκοπτη συμμετοχή των μαθητών/τριών στην εκπαιδευτική διαδικασία, στις κάθε είδους εξετάσεις των σχολικών μονάδων της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και στις εισαγωγικές εξετάσεις στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, όπως η παροχή περισσότερου χρόνου, η χρήση υποστηρικτικών τεχνολογιών και η παροχή των θεμάτων σε προσβάσιμη μορφή (άρθρο 5, παρ. 4, ν. 3699/2008, Α' 199).

Το Ε.Π.Ε. των μαθητών/τριών, σύμφωνα και με τα διεθνή πρότυπα και δεδομένα, θα πρέπει να σχεδιάζεται διεπιστημονικά και συνεργατικά από το ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. ή την Ε.Δ.Υ. με τους/τις εκπαιδευτικούς της τάξης (στην περίπτωση που εμπλέκονται πολλοί εκπαιδευτικοί ή πολλές ειδικότητες ορίζεται από κοινού ένας/μία συντονιστής/τρια) ή και το Ε.Ε.Π. και το Ε.Β.Π. (στις περιπτώσεις των σχολείων που στελεχώνονται με Ε.Ε.Π. και Ε.Β.Π.), τους γονείς, τους ειδικούς επιστήμονες που ενδεχομένως υποστηρίζουν τον/τη μαθητή/τρια και εκτός σχολείου, τον/τη διευθυντή/ρια του σχολείου (θα πρέπει να μεριμνά, οι μαθητές/τριες που φοιτούν στο σχολείο να ακολουθούν το ατομικό τους πρόγραμμα και να τους παρέχεται η αναγκαία υποστήριξη για τη συνολική ανάπτυξή τους) με τη συμμετοχή και των ίδιων των μαθητών/τριών στον βαθμό που είναι εφικτό.

Ως προς το περιεχόμενο του Ε.Π.Ε., προτείνεται να περιλαμβάνει: α) στοιχεία μαθητή, γονέων και συμμετεχόντων στη σύνταξη του Ε.Ε.Π., β) ημερομηνίες συναντήσεων, γ) την παρούσα κατάσταση του/της μαθητή/τριας σε όλους τους τομείς ανάπτυξης (αυτοεξυπηρέτηση, κοινωνικοσυναισθηματικό, κινητικό, γνωστικό, γλωσσικό) συμπεριλαμβανομένης και της προϋπάρχουσας γνώσης στα διαφορετικά μαθησιακά/γνωστικά αντικείμενα, όπως προκύπτει από την αξιολογική διαδικασία, δ) το μαθησιακό προφίλ του/της μαθητή/τριας-στυλ μάθησης, τις δυνατότητές τους, τα ενδιαφέροντα και τα ταλέντα τους, ε) τις αξιολογικές διαδικασίες (μέσα και τρόποι αξιολόγησης), στ) μακροπρόθεσμους και βραχυπρόθεσμους στόχους ανά τομέα ανάπτυξης και γνωστικό αντικείμενο με ημερομηνία έναρξης και κατάκτησης αυτών, ζ) το προτεινόμενο εκπαιδευτικό πλαίσιο, τους τομείς εκπαιδευτικών προτεραιοτήτων και τις προτεινόμενες εκπαιδευτικές παρεμβάσεις και προσαρμογές, η) τις αναγκαίες πρόσθετες υπηρεσίες ειδικής

αγωγής και επιπρόσθετα υποστηρικτικά μέσα, τεχνολογίες και πόρους (ανθρώπινοι και υλικοί) εντός και εκτός σχολείου και ενδεικτική διάρκειά τους, θ) το ενδεχόμενο πρόγραμμα μετάβασης του/της μαθητή/τριας σε άλλο εκπαιδευτικό ή κοινωνικό πλαίσιο, ι) την ημερομηνία που τίθεται σε ισχύ και τις ημερομηνίες επαναξιολόγησής του για ανασχεδιασμό, κατόπιν αναστοχαστικής αξιολόγησης της ατομικής προόδου του/της μαθητή/τριας, αλλά και των εκπαιδευτικών παρεμβάσεων και πρακτικών που υλοποιήθηκαν κατά τη διδασκαλία. Προτείνεται, επίσης, οι εκπαιδευτικοί να ενημερώνονται για το ιατρικό ιστορικό του/της μαθητή/τριας που ενδέχεται να επηρεάζει τη μαθησιακή του/της πορεία. Το Ε.Π.Ε. αποτελεί εμπιστευτικό έγγραφο.

Στο πλαίσιο της διδασκαλίας προτείνονται συνεργατικά μοντέλα διδασκαλίας. Ειδικότερα, κρίνεται απαραίτητη η συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών της τάξης και του σχολείου καθώς και με το Ε.Ε.Π. και Ε.Β.Π., αλλά και μεταξύ του σχολείου και της οικογένειας και άλλων υποστηρικτικών φορέων της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Κατά τη διδασκαλία οι εκπαιδευτικοί συνεργάζονται σε επίπεδο σχεδιασμού της διδασκαλίας, εφαρμογής και αξιολόγησης. Οι ρόλοι τους είναι ισότιμοι και είναι σημαντικό να μην παραπέμπουν σε ένα μοντέλο «ηγέτη-βοηθού». Σε περίπτωση συνδιδασκαλίας υιοθετείται το καταλληλότερο μοντέλο συνδιδασκαλίας ανάλογα με το προφίλ των μαθητών/τριών της τάξης (βλέπε Β. Υποστηρικτικό υλικό).

Β. Υποστηρικτικό υλικό

Βάσει των ανωτέρω, για το σχεδιασμό της διδασκαλίας και γενικότερα την υποστήριξη του εκπαιδευτικού έργου προτείνεται η αξιοποίηση του προσβάσιμου εκπαιδευτικού υλικού και των προσαρμοσμένων σχολικών εγχειριδίων που έχουν αναπτυχθεί από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (διατίθενται και έντυπα στο σχολείο κατόπιν παραγγελίας από το ΙΤΥΕ_ΔΙΟΦΑΝΤΟ κάνοντας χρήση των κωδικών του σχολείου) καθώς και των οδηγιών εκπαιδευτικού για την εκπαίδευση μαθητών με αναπηρία, των οδηγιών διαφοροποίησης της διδασκαλίας για κάθε αναπηρία, των λογισμικών και των καλών πρακτικών που είναι δωρεάν διαθέσιμα στην ιστοσελίδα του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής <http://www.prosvasimo.iep.edu.gr/el/> . Επιπροσθέτως, προσφέρονται δωρεάν και ανοιχτά διαδικτυακά μαθήματα για την εκπαίδευση μαθητών με αναπηρία μέσω της ηλεκτρονικής πλατφόρμας του ΙΕΠ [iepx \(https://iepx.iep.edu.gr \)](https://iepx.iep.edu.gr)

Ειδικότερα, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αξιοποιούν κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση της διδασκαλίας τους και το κάτωθι υποστηρικτικό υλικό:

1. Οδηγοί διαφοροποίησης της διδασκαλίας και στρατηγικές διαφοροποίησης για κάθε αναπηρία με συγκεκριμένα παραδείγματα
<https://prosvasimo.iep.edu.gr/el/odhgoi-diaforopoihshs-159>
2. Οδηγοί διαφοροποίησης ανά βαθμίδα εκπαίδευσης
http://iep.edu.gr/images/IEP/EPISTIMONIKI_YPIRESIA/Epist_Monades/A_Kyklos/Special_Education/2020/Odigos_diaf_Gymnasio.pdf
<http://iep.edu.gr/el/link-eniaia1/diaforopoiisi>
3. Οδηγοί εκπαιδευτικών για την εκπαίδευση μαθητών με αναπηρία και διαδικτυακές εφαρμογές
<https://prosvasimo.iep.edu.gr/el/vivlia-eidikhs-agwghs-2020>

4. Προσαρμογές αναλυτικών προγραμμάτων για την εκπαίδευση μαθητών/τριών με Ειδικές Μαθησιακές Δυσκολίες <https://prosvasimo.iep.edu.gr/el/ekpaideush-mathitwn-me-aidikes-mathisiakes-duskolies>
5. Αναλυτικά Προγράμματα ΕΑΕ <https://prosvasimo.iep.edu.gr/el/analytika-programmata-aidikhs-agwghs-kai-ekpaideushs>
6. Εργαλεία, μέσα και διαδικασίες αξιολόγησης του μαθητή και της μαθήτριας <https://prosvasimo.iep.edu.gr/Books/2021/Moutavelis.P3.10.1.platforma21.9.2021.pdf>
7. Διδακτικές προσεγγίσεις και πρακτικές και εκπαιδευτική αξιολόγηση μαθητών/τριών με μαθησιακές δυσκολίες <https://prosvasimo.iep.edu.gr/el/ekpaideush-mathitwn-me-aidikes-mathisiakes-duskolies>
8. Οδηγοί αξιολόγησης των μαθητών/τριών ανά βαθμίδα εκπαίδευσης <http://iep.edu.gr/el/deltia-tyrou-genika/odigos-ekpaideftikoy-gia-tin-perigrafiki-aksiologisi-sto-gymnasio>
<http://iep.edu.gr/el/deltia-tyrou-genika/odigos-ekpaideftikoy-gia-tin-perigrafiki-aksiologisi-sto-dimotiko> (περιλαμβάνει προτάσεις που ενδεχομένως αποβούν χρήσιμες στο έργο σας με κάποιες τροποποιήσεις)
9. Κοινωνικές Ιστορίες <https://prosvasimo.iep.edu.gr/el/koinwnikes-istories>
10. Βιβλία αμβλυώπων <http://www.prosvasimo.iep.edu.gr/el/paradotea/vivlia-gia-amvlywpes-mathites-eisagwgh>
<http://ebooks.edu.gr/ebooks/>
11. Πολυμεσικό υλικό και προσαρμοσμένα σχολικά εγχειρίδια <http://www.prosvasimo.iep.edu.gr/el/polimesiko-uliko-prosarmosmena-sxolika-vivlia/ekpaideutiko-logismiko>
12. Εικονολεξικό <http://prosvasimo.iep.edu.gr/el/eikonolexiko>
13. Ψηφιακή βιβλιοθήκη <http://prosvasimo.iep.edu.gr/el/polimesiko-uliko-prosarmosmena-sxolika-vivlia/multimedia-library>
14. On line λεξικό εννοιών <http://prosvasimo.iep.edu.gr/el/polimesiko-uliko-prosarmosmena-sxolika-vivlia/online-lexiko-ennoiwn>
15. Μοντέλα συνδιδασκαλίας <http://www.prosvasimo.iep.edu.gr/el/odhgos-ekpaideutikou-gia-thn-euaisthitopoihsh-se-themata-apodoxhs-ths-anaphrias-kai-ths-diaforetikothtas-kai-thn-anapyksh-entaksiakhs-koultouras-sto-sxoleio>
http://prosvasimo.iep.edu.gr/docs/pdf/Epimorfwsh_2017/%CE%A3%CE%A5%CE%9B%CE%9B%CE%9F%CE%93%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%A3%20%CE%A4%CE%9F%CE%9C%CE%9F%CE%A3.pdf
16. Συλλογή καλών Πρακτικών <https://prosvasimo.iep.edu.gr/el/kales-praktikes-syllogh>
17. Παραδείγματα υποδειγματικών διδασκαλιών

<https://prosvasimo.iep.edu.gr/el/ypodeigmatikes-didaskalies>

18. Υλικό για την παράλληλη στήριξη

<http://www.prosvasimo.iep.edu.gr/el/epimorfwtiko-yliko-2017>

http://prosvasimo.iep.edu.gr/docs/pdf/Epimorfwsh_2017/%CE%A3%CE%A5%CE%9B%CE%9B%CE%9F%CE%93%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%A3%20%CE%A4%CE%9F%CE%9C%CE%9F%CE%A3.pdf

19. Υλικό για την εκπαίδευση παιδιών προσφύγων

<http://iep.edu.gr/el/component/k2/content/50-ekpaidefsi-prosfygon>

<http://iep.edu.gr/el/ekpaideftiko-logismiko-psifiaka-vivlia>

ΟΔΗΓΙΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
Α΄, Β΄ Γ΄ ΚΑΙ Δ΄ ΤΑΞΕΩΝ Γυμνασίων ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ.
ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ 2023-2024

Η διδασκαλία των διδακτικών ενότητων προτείνεται να γίνει με δύο τρόπους: α) «**αναλυτική με έμφαση στα ακόλουθα σημεία**» και β) «**συνοπτική παρουσίαση**».

Στην πρώτη περίπτωση πρόκειται για επισήμανση των στοιχείων κάθε διδασκόμενης ενότητας στα οποία ο/η εκπαιδευτικός καλείται να επιμείνει και τα οποία οι μαθητές και οι μαθήτριες οφείλουν να εμπεδώσουν, γιατί αυτά θα αποτελέσουν την εξεταστέα ύλη. Είναι τα σημεία εκείνα που κρίνονται απαραίτητα για την ιστορική κατανόηση της συγκεκριμένης ενότητας, αλλά και αποτελούν προϋπόθεση για την κατανόηση των επομένων.

Στη δεύτερη περίπτωση, **η οποία αφορά ενότητες ή σημεία ενότητων που δεν θα συμπεριληφθούν στην εξεταστέα ύλη**, ο/η εκπαιδευτικός κατά την κρίση του παρουσιάζει με διαγράμματα ή υποστηρικτικό υλικό την ύλη, ώστε οι μαθητές και οι μαθήτριες να καλύπτουν τα ενδεχόμενα κενά της ιστορικής συνέχειας. Πρόκειται κυρίως για ενότητες με παράθεση γεγονότων, που εμπεριέχουν λεπτομέρειες, αλλά και γεγονότων που οι μαθητές και οι μαθήτριες διδάχθηκαν αναλυτικά σε άλλες τάξεις ή και σε άλλα μαθήματα.

Τις διδακτικές ενότητες συνοδεύει η ένδειξη «**Υποστηρικτικό υλικό**» και «**Προτεινόμενη/-ες δραστηριότητα/-ες**». Πρόκειται για υλικό δραστηριοτήτων που διευκολύνουν την ενεργητική μάθηση και τη συμμετοχή των μαθητών και των μαθητριών στη διδακτική διαδικασία. Αξιοποίηση αυτού του υλικού γίνεται κατά την κρίση του/της εκπαιδευτικού, ανάλογα με τον διαθέσιμο χρόνο, τα ενδιαφέροντα και τις δυνατότητες της τάξης του/της. Είναι προφανές ότι ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να αξιοποιήσει δικό του/της υποστηρικτικό υλικό και να προτείνει δικές του/της δραστηριότητες.

Στο πλαίσιο του διδακτικού σχεδιασμού οι εκπαιδευτικοί, προκειμένου να αξιοποιήσουν τις προτεινόμενες **διαδικτυακές πηγές** από το διδακτικό υλικό, να προβαίνουν σε επανέλεγχο της εγκυρότητάς τους, διότι ενδέχεται λόγω του δυναμικού τους χαρακτήρα ορισμένες από αυτές να είναι ανενεργές ή να οδηγούν σε διαφορετικό περιεχόμενο.

Α΄ τάξη Γυμνασίου ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ.

Για τη διδασκαλία του μαθήματος στην Α΄ Γυμνασίου ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ αξιοποιείται το σχολικό βιβλίο: Θ. Κατσουλάκου, Γ. Κοκκορού-Αλευρά, Β. Σκουλάτου, *Αρχαία Ιστορία, Α΄ Γυμνασίου*, ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ».

Διδακτικές ενότητες	Ώρες
Ι. ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ Κεφάλαιο Β΄: Η Εποχή του Χαλκού	
2. Ο Κυκλαδικός πολιτισμός Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία: Ταυτότητα - Χώρος - Χρονικά όρια Λόγοι - Παράγοντες ανάπτυξης Πολιτική οργάνωση Κυκλαδική τέχνη	1 ώρα

Υποστηρικτικό υλικό:

- Χάρτης της Ανατολικής Μεσογείου, ώστε να διαπιστωθεί η θέση των νησιών των Κυκλάδων σε σχέση με τον υπόλοιπο μεσογειακό χώρο και να επισημανθεί το γεωγραφικό πλεονέκτημα σε μια εποχή που η ναυσιπλοΐα γινόταν με μικρά πλεούμενα.

- Εικόνες επιλεγμένων έργων κυκλαδικής τέχνης, ώστε να καταγραφούν από τους μαθητές και τις μαθήτριες τα συμπεράσματα αφενός για τα χαρακτηριστικά της κυκλαδικής τέχνης και αφετέρου για τη ζωή των Κυκλαδιδών.

Υποστηρικτικό υλικό

Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης:

<https://cycladic.gr/page/kikladiki-techni>

Αρχαιολογικό Μουσείο για Κυκλαδικό πολιτισμό και Σαντορίνη:

<https://www.namuseum.gr/collection/syllogi-archaiotiton-thiras/>

Κυκλαδικός πολιτισμός, Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, εκδ. Ίδρυμα Γουλανδρή:

<https://cycladic.gr/publication/to-idrima-nik-p-goulandri>

Προτεινόμενη δραστηριότητα:

- Δραστηριότητα 2, του βιβλίου.

3. Ο Μινωικός πολιτισμός**4. Η θρησκεία και η τέχνη των Μινωιτών****Διδασκαλία με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:**

Ταυτότητα – Χώρος – Χρονικά όρια

Λόγοι – παράγοντες ανάπτυξης

Κέντρα μινωικού πολιτισμού

Ρόλος των ανακτόρων

Κοινωνική και πολιτική οργάνωση

Γραφή

Καταστροφή μινωικού πολιτισμού – Η παρουσία των Μυκηναίων στην Κνωσό

Θρησκεία

Τέχνη

Υποστηρικτικό υλικό:

- Χάρτης της Ανατολικής Μεσογείου, ώστε να διαπιστωθεί η θέση της Κρήτης και ειδικά των ανακτορικών κέντρων σε σχέση με τον υπόλοιπο μεσογειακό χώρο και να επισημανθεί το γεωγραφικό πλεονέκτημα σε μια εποχή που η ναυσιπλοΐα γινόταν με μικρά πλεούμενα.

Σχέσεις με την Αίγυπτο:

<http://www.ime.gr/chronos/02/crete/gr/economy/index4a.html>

- Εικόνες επιλεγμένων έργων τέχνης, ώστε να καταγραφούν συμπεράσματα για τη θρησκεία, τη ζωή των Μινωιτών και τα χαρακτηριστικά της τέχνης τους.

- Εικόνες επιλεγμένων έργων τέχνης, ώστε να διαπιστωθούν οι σχέσεις μινωικού και κυκλαδικού πολιτισμού (διαφορές και ομοιότητες του μινωικού και κυκλαδικού πολιτισμού, ιδίως με τον πολιτισμό της Θήρας).

2 ώρες

<p>Για σχετικό υλικό, βλ. εικόνες σχολικού βιβλίου και έκθεση Αρχαιολογικού Μουσείου Ηρακλείου: http://odysseus.culture.gr/h/4/gh42.jsp?obj_id=7844&page=2 Τελετουργίες: http://www.ime.gr/chronos/02/crete/gr/religion/index7.html Θρησκεία: http://www.ime.gr/chronos/02/crete/gr/religion/index.html Δίσκος Φαιστού: http://www.ime.gr/chronos/02/crete/gr/achievements/index.html Προτεινόμενη δραστηριότητα: - Προσπαθήστε να αναπαραστήσετε μία μέρα (καθημερινή ή μέρα γιορτής) στο ανάκτορο της Κνωσού.</p> <p>5. Ο Μυκηναϊκός κόσμος 6. Μυκηναϊκή θρησκεία και τέχνη Διδασκαλία των εννοιών με έμφαση στα ακόλουθα σημεία: Ταυτότητα – Χώρος – Χρονικά όρια Λόγοι – παράγοντες ανάπτυξης Κέντρα Σχέση με Μινωικό πολιτισμό Κοινωνική οργάνωση Γραφή Αίτια κατάρρευσης Θρησκεία Απλή αναφορά στα χαρακτηριστικά αρχιτεκτονικά δημιουργήματα Τέχνη Υποστηρικτικό υλικό: - Χάρτης του βιβλίου, ώστε να επισημανθούν οι οικονομικές και πολιτισμικές σχέσεις των Μυκηναίων - «Μυκηναϊκή κοινωνία και διοίκηση», Εκπαιδευτικά βίντεο, <i>Φωτόδεντρο</i>: http://photodentro.edu.gr/v/item/video/8522/517 - Εικόνες επιλεγμένων έργων τέχνης, ώστε να συναχθούν συμπεράσματα για τη ζωή των Μυκηναίων, τα χαρακτηριστικά της τέχνης τους και να διαπιστωθούν διαφορές και ομοιότητες του μινωικού και μυκηναϊκού πολιτισμού Για σχετικό υλικό, βλ: -Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο: https://www.namuseum.gr/collection/sylogi-mykinaikon-archaiotiton/ -Μυκήνες, εκδ. Ίδρυμα Λάτση: https://www.latsis-foundation.org/content/elib/book_27/mycenae_gr.pdf</p> <p>Προτεινόμενη δραστηριότητα - Συζήτηση με αφορμή τις ερωτήσεις 2 και 3 του βιβλίου.</p>	2 ώρες
II. ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ	
Κεφάλαιο Γ΄: Ο ελληνικός κόσμος από το 1100 έως το 800 π.Χ.	
1. Οι μεταβατικοί χρόνοι Συνοπτική παρουσίαση της ενότητας	

Προτεινόμενες δραστηριότητες:

-Δραστηριότητες για την οπλική φάλαγγα με εικόνες και πηγές:

<http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/9598>

<http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8974>

3. Η Σπάρτη

Διασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:

Οι κοινωνικές τάξεις,

Τα πολιτειακά όργανα

Η εκπαίδευση των Σπαρτιατών

Υποστηρικτικό υλικό:

- Χάρτης, ώστε να γίνουν αντιληπτά τα όρια της πόλης- κράτους «Σπάρτη»:

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%AF%CE%B1_%CE%A3%CF%80%CE%AC%CF%81%CF%84%CE%B7#/media/File:Sparta_territory.jpg

- «Κοινωνική οργάνωση αρχαίας Σπάρτης», Μαθησιακά αντικείμενα, *Φωτόδεντρο*:

<http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8829>

- «Πολιτειακή οργάνωση της Σπάρτης», Μαθησιακά αντικείμενα, *Φωτόδεντρο*:
<http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8828> (όπου περιλαμβάνεται πηγή για την πολιτειακή οργάνωση)

- Πηγές του σχολικού βιβλίου, ώστε να αναδειχτούν βασικά στοιχεία της σπαρτιατικής ζωής

Προτεινόμενες δραστηριότητες:

-Ερώτηση 1, του βιβλίου

-Αναζητήστε το νόημα των λέξεων-εκφράσεων: *λακωνισμός*, «*δουλεύω σαν είλωτας*», «*περνώ σπαρτιάτικα*».

4. Αθήνα: Από τη βασιλεία στην αριστοκρατία

5. Αθήνα: Πορεία προς τη δημοκρατία

Προτείνεται ενιαία διδασκαλία των δύο ενότητων, με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:

Τα πολιτειακά όργανα του αθηναϊκού αριστοκρατικού πολιτεύματος

Τα κοινωνικά προβλήματα στην Αθήνα του 7ου αι. π.Χ. και η πορεία προς την επίλυσή τους

Κυλώνειο άγος, νόμοι του Δράκοντα

Τα μέτρα του Σόλωνα: Σεισάχθεια και αλλαγές στο πολίτευμα

Η τυραννίδα του Πεισίστρατου

Οι μεταρρυθμίσεις του Κλεισθένη

Υποστηρικτικό υλικό:

- Πηγές του σχολικού βιβλίου και άλλες για τα μέτρα του Σόλωνα και του Κλεισθένη, ώστε να καταγραφούν τα προβλήματα και τα μέτρα του Σόλωνα προς αντιμετώπισή τους, αλλά και οι καινοτομίες του Κλεισθένη.

Προτεινόμενες δραστηριότητες:

- Άσκηση 4 του βιβλίου.

- Κατάρτιση πίνακα αποτίμησης της συμβολής του Σόλωνα και του Κλεισθένη στον εκδημοκρατισμό του αθηναϊκού πολιτεύματος

2 ώρες

3 ώρες

- Αγώνας λόγου με θέμα: «Η συμβολή του Σόλωνα ή του Κλεισθένη ήταν πιο καθοριστική στην πορεία προς τη δημοκρατία;»

Συγκριτική δραστηριότητα (Σπάρτη - Αθήνα): Κατάρτιση πίνακα στον οποίο να καταγράφονται ομοιότητες και διαφορές του αθηναϊκού και του σπαρτιατικού πολιτεύματος.

6. Οι πανελλήνιοι δεσμοί

Συνοπτική παρουσίαση της ενότητας

Υποστηρικτικό υλικό:

«Οι πανελλήνιοι αγώνες», Μαθησιακά αντικείμενα, Φωτόδεντρο:

<http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8960>

- Πηγή του βιβλίου: Η αμφισημία των χρησμών

Προτεινόμενες δραστηριότητες:

- Ερώτηση 2 του βιβλίου

- Με βάση το προτεινόμενο υλικό, παρουσιάστε με τη σειρά σας την ιστορία ενός ολυμπιονίκη:

<http://www.fhw.gr/olympics/ancient/gr/ariston.html>.

7. Πέρσες και Έλληνες: Δύο κόσμοι συγκρούονται

8. Η οριστική απομάκρυνση της περσικής επίθεσης

Προτείνεται ενιαία παρουσίαση των δύο ενότητων με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:

Αίτια,

Αφορμή

Φάσεις, κυριότερες μάχες, πρωταγωνιστές

Συνέπειες

Υποστηρικτικό υλικό:

- «Οι περσικοί πόλεμοι με μια ματιά», Μαθησιακά αντικείμενα, Φωτόδεντρο:

<http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/9548>

- «Η μάχη του Μαραθώνα: Η περσική επέκταση στη Δύση», Εκπαιδευτικά βίντεο,

Φωτόδεντρο: <http://photodentro.edu.gr/v/item/video/8522/467>

- Χάρτης της Ελλάδας, ώστε να εντοπιστούν τα σημεία των συγκρούσεων

- Πηγές του βιβλίου και συμπληρωματικά:

Επιλογή αποσπασμάτων από το βιβλίο *Αρχαία Ελληνικά (μτφρ.) Ηροδότου Ιστορίες (Α΄ Γυμνασίου)*:

Ενότητα 11: Η μάχη του Μαραθώνα:

[\(http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-A113/349/2341,8928/](http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-A113/349/2341,8928/)

Ενότητα 13: Η μάχη των Θερμοπυλών:

[\(http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-A113/349/2342,8931/](http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-A113/349/2342,8931/)

Ενότητα 15: Η ναυμαχία της Σαλαμίνας:

<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-A113/349/2343,8934/>

Ενότητα 15: Η μάχη των Πλαταιών. Το τέλος...:

<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-A113/349/2344,8937/>

Προτεινόμενες δραστηριότητες:

1 ώρα

2 ώρες

<p>- Δημιουργία πίνακα με αναφορά σε κάθε μάχη και τα σχετικά στοιχεία: Χρονολογία, πρωταγωνιστές, έκβαση, κύριοι λόγοι αυτής της έκβασης (προτείνεται ομαδοσυνεργατική εργασία)</p> <p>- Καταγράψτε τις συνέπειες της νίκης των Ελλήνων επί των Περσών για τον ελληνικό κόσμο και τον ευρωπαϊκό πολιτισμό.</p> <p>9. Τα γράμματα <i>Απλή αναφορά στα νέα είδη του λόγου (διδασκτικό έπος, λυρική ποίηση) και την εμφάνιση του επιστημονικού λόγου από τους φυσικούς φιλόσοφους</i></p> <p>10. Η Τέχνη <i>Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:</i> Κάτοψη αρχαίου ελληνικού ναού Οι δύο κύριοι αρχιτεκτονικοί ρυθμοί (δωρικός, ιωνικός) Η αρχαϊκή γλυπτική (κούροι, κόρες) Οι δύο βασικοί ρυθμοί της αγγειογραφίας (μελανόμορφος, ερυθρόμορφος)</p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p> <p>- «Ο αρχαίος ελληνικός ναός», Μαθησιακά αντικείμενα, <i>Φωτόδεντρο</i>: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8816</p> <p>- Εικόνες επιλεγμένων παραδειγμάτων οικοδομημάτων και έργων πλαστικής και κεραμικής, ώστε να καταγραφούν τα βασικά χαρακτηριστικά τους. <i>Για σχετικό υλικό, βλ:</i> Η αρχαϊκή Ακρόπολη: http://www.theacropolismuseum.gr/el/units/i-arhaiki-akropoli Χρωμάτισε την πεπλοφόρο: http://www.theacropolismuseum.gr/peploforos/ Μελανόμορφα, ερυθρόμορφα αγγεία: https://cycladic.gr/page/archaia-technologie</p> <p>Προτεινόμενες δραστηριότητες: Ερωτήσεις-Δραστηριότητες 2 και 3 του βιβλίου.</p>	<p>2 ώρες</p>
<p>Κεφάλαιο Ε΄: Η ηγεμονία της Αθήνας</p>	
<p>1. Η συμμαχία της Δήλου - Η συμμαχία όργανο της αθηναϊκής ηγεμονίας <i>Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία</i> Σκοπός και τρόπος λειτουργίας της Συμμαχίας Στοιχεία που δείχνουν τη μετατροπή της συμμαχίας σε όργανο της αθηναϊκής δημοκρατίας</p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p> <p>- Γραπτές πηγές για την ανάδειξη των παραπάνω σημείων. Ειδικά για τη μετατροπή της συμμαχίας σε όργανο της αθηναϊκής ηγεμονίας, βλ.: Θουκυδίδου, <i>Ιστορία</i>, 1.96-99 (επιλεγμένα αποσπάσματα): http://www.ime.gr/chronos/05/gr/sources/index_pol.html</p> <p>Προτεινόμενη δραστηριότητα: Παιχνίδι ρόλων: Ένας πολίτης νησιωτικής πόλης της Συμμαχίας της Δήλου επισκέπτεται την Αθήνα ως μέλος της αντιπροσωπείας της πόλης του για τα Μεγάλα Παναθήναια στα μέσα της δεκαετίας του 440 π.Χ. (θυμηθείτε ότι το ταμείο της Συμμαχίας έχει ήδη μεταφερθεί από το 454 π.Χ. στην Αθήνα και ότι από το 447 π.Χ.</p>	<p>2 ώρες</p>

έχει αρχίσει η ανοικοδόμηση του Παρθενώνα). Στη συνάντησή του με Αθηναίο πολίτη, παλιό του γνώριμο, ο νησιώτης διαμαρτύρεται για την κατάσταση στη Συμμαχία και ο Αθηναίος απαντά υπερασπιζόμενος τις επιλογές της πόλης του. Προσπαθήστε να αναπαραστήσετε τον διάλογό τους.

2. Το δημοκρατικό πολίτευμα σταθεροποιείται - Ο Περικλής και το δημοκρατικό πολίτευμα

3. Η λειτουργία του πολιτεύματος – Οι λειτουργίες

Διδασκαλία των δύο ενοτήτων με έμφαση στα ακόλουθα σημεία :

Το πολιτικό πρόγραμμα του Περικλή

Τα πολιτειακά όργανα της αθηναϊκής δημοκρατίας και ο ρόλος του καθενός από αυτά

Οι «λειτουργίες»: τι ήταν, ποιες ήταν και ποιος ο ρόλος τους στη λειτουργία του κράτους

Υποστηρικτικό υλικό:

- Πηγές του σχολικού βιβλίου και άλλες για την ανάδειξη των παραπάνω σημείων

Προτεινόμενες δραστηριότητες:

- Κατάρτιση πίνακα με τα πολιτειακά όργανα της αθηναϊκής πολιτείας την εποχή του Περικλή και συζήτηση για τον ρόλο τους

- Άσκηση 4 του βιβλίου

- Επιλογές από το: Εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Αθηναϊκή δημοκρατία: Πολιτειακοί θεσμοί», Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων για τον Κοινοβουλευτισμό και τη

Δημοκρατία: <https://foundation.parliament.gr/el/ekpaideytiko-yliko>

4. Η συγκρότηση της αθηναϊκής κοινωνίας - Η καθημερινή ζωή

5. Η διαδικασία της μόρφωσης - Ο Αθηναίος και η εργασία - Η Αθήνα γιορτάζει.

Διδασκαλία των ενοτήτων με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:

Κοινωνικές ομάδες

Η αθηναϊκή οικογένεια

Η θέση των γυναικών

Διατροφή-ένδυση

Εκπαίδευση και δάσκαλοι

Επαγγελματικές δραστηριότητες Αθηναίων

Σημαντικότερες γιορτές

Υποστηρικτικό υλικό:

- «Εισαγωγή στην κοινωνία της κλασικής Αθήνας», *Ελληνική ιστορία στο διαδίκτυο*, Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού:

<http://www.fhw.gr/chronos/05/gr/society/index.html>

- «Εκπαίδευση», Κλασική περίοδος, *Ελληνική ιστορία στο διαδίκτυο*, Ίδρυμα

Μείζονος Ελληνισμού: http://www.ime.gr/chronos/05/gr/culture/index_100.html

- «Εορτές των αρχαίων Ελλήνων», Μαθησιακά αντικείμενα, *Φωτόδεντρο*:

<http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8957>

Προτεινόμενη δραστηριότητα:

4 ώρες

2 ώρες

<p>Η εμφάνιση του κορινθιακού ρυθμού Τα έργα της Ακρόπολης Το αρχαίο θέατρο Η γλυπτική Υποστηρικτικό υλικό: - Εικόνες οικοδομημάτων και γλυπτών, ώστε να αναγνωριστούν και να καταγραφούν τα βασικά χαρακτηριστικά τους, αλλά και να συγκριθούν με έργα της αρχαϊκής περιόδου. <i>Για σχετικό υλικό, βλ:</i> «Η Αρχαία ελληνική τέχνη και η ακτινοβολία της», στο Αρχαιογνωσία και αρχαιολογία στη Μέση Εκπαίδευση, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας: http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/history/art/page_133.html Η ζωφόρος του Παρθενώνα: http://www.parthenonfrieze.gr/#/view Εικονική περιήγηση στην Ακρόπολη: http://acropolis-virtualtour.gr/ Αρχαία ελληνικά θέατρα: http://www.diazoma.gr/200-Stuff-03-Diazoma/TheatroPedia-004.pdf Προτεινόμενες δραστηριότητες: - Επιλέξτε έναν αρχαιολογικό χώρο της περιοχής σας και παρουσιάστε τον, υποθέτοντας ότι ξεναγείτε σε αυτόν συνομήλικούς σας μαθητές και μαθήτριες από άλλο μέρος. - Αναζητήστε στο Αρχαιολογικό Μουσείο της περιοχής σας γλυπτά της κλασικής περιόδου και παρουσιάστε τα.</p>	<p>3 ώρες</p>
<p>Κεφάλαιο Θ΄ Ελληνιστικοί και ρωμαϊκοί χρόνοι</p>	
<p>1. Τα ελληνιστικά βασίλεια 2. Η κατάσταση στον ελλαδικό χώρο <i>Συνοπτική παρουσίαση των δύο ενοτήτων</i> Υποστηρικτικό υλικό - Χάρτης ώστε να αναδειχτεί η ελληνιστική Ανατολή, αλλά και οι νέοι σχηματισμοί στον ελλαδικό χώρο - Διαδραστικός χάρτης «Τα ελληνιστικά βασίλεια», Μαθησιακά αντικείμενα, Φωτόδεντρο: http://photodentro.edu.gr/lor/handle/8521/924 Προτεινόμενη δραστηριότητα: Συζήτηση με αφορμή το ποίημα του Κ.Π. Καβάφη «Στα 200 π.Χ.», για τα χαρακτηριστικά και το περιεχόμενο του καινούργιου ελληνικού κόσμου και των αξιών του.</p>	<p>1 ώρα</p>
<p>3. Το Ρωμαϊκό Κράτος αποκτά μεγάλη δύναμη <i>Συνοπτική παρουσίαση της ενότητας. Αναλυτική διδασκαλία των ακόλουθων σημείων:</i> Θέση της Ρώμης Πολίτευμα και πολιτειακά όργανα Κοινωνικές τάξεις</p>	<p>2 ώρες</p>
<p>4. Η υποταγή του ελληνικού κόσμου</p>	

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΘΕΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

A. Ερευνητικές εργασίες-project: Θέματα ερευνητικών εργασιών με βάση επιλεγμένη προτεινόμενη βιβλιογραφία και δικτυογραφία από τον/την εκπαιδευτικό θα μπορούσαν να αποτελέσουν όλα τα θέματα που παρουσιάστηκαν, σε μεγαλύτερο όμως βάθος ή χρονική διάρκεια. Παραδειγματικά: *Πολιτειακοί θεσμοί, Η αρχαία Μεσόγειος (οικονομικές και πολιτισμικές σχέσεις), Η εξέλιξη των Γραμμάτων, Η επιστημονική πρόοδος, (εστιάζοντας και ειδικότερα σε επιστημονικό πεδίο, πχ. «Η συμβολή των αρχαίων Ελλήνων στην ανάπτυξη της επιστήμης των μαθηματικών»), η αρχαία ελληνική τέχνη (συνολικά, κατά είδος [αρχιτεκτονική, πλαστική, αγγειογραφία, μικροτεχνία] και κατά περίοδο), Η καθημερινή ζωή, Η εκπαίδευση, Η διατροφή, Η ενδυμασία, Η ζωή των παιδιών, Πόλεμοι, Όπλα και τακτικές κ.ά.*

B. Δημιουργία ιστοριογραμμών - χρονολογιών

Τοποθέτηση στον χρόνο γεγονότων της αρχαίας ελληνικής ιστορίας συνολικά, ή κατά περίοδο ή κατά τομέα.

Γ. Αφηγηματική ανασύνθεση ιστορικών γνώσεων

Απόδοση μιας φανταστικής ιστορίας που στηρίζεται σε ελεγμένες ιστορικά πληροφορίες. Με βάση προτεινόμενη από τον/την εκπαιδευτικό βιβλιογραφία και δικτυογραφία, ζωντανεύουμε ένα φανταστικό πρόσωπο και του δίνουμε τον λόγο, αναπαριστώντας στοιχεία του βίου της εποχής, γεγονότα, σκέψεις.

Δ. Με οδηγό την τέχνη: Ο αρχαίος ελληνικός κόσμος στην τέχνη. Ενδεικτικά παραδείγματα: *Πτυχές της καθημερινής ζωής των αρχαίων Ελλήνων σε έργα της αρχαίας ελληνικής αγγειογραφίας.*

Ο αθλητισμός στην αρχαία Ελλάδα μέσα από απεικονίσεις αθλητών και αθλημάτων σε αρχαία αγγεία.

Ο Μέγας Αλέξανδρος στην τέχνη: Συγκέντρωση και παρουσίαση ενδεικτικών έργων της παγκόσμιας τέχνης με θέμα τον Μ. Αλέξανδρο τις εκστρατείες του και την πρόσληψή του στην παγκόσμια μνήμη.

Ε. Δημιουργία σύντομων αρχαιολογικών οδηγιών για χώρους-μνημεία της περιοχής σας.

Ενδεικτικά παραδείγματα: *Οδηγός της Κνωσού για παιδιά, Οδηγός της Ακρόπολης της Αθήνας για παιδιά, Οδηγός της Αρχαίας Αγοράς της Αθήνας για παιδιά.*

ΣΤ. «Η αρχαιότητα στον λόγο μας». Αναζήτηση της σχέσης των παρακάτω λέξεων και φράσεων, που χρησιμοποιούνται σήμερα στον λόγο μας, με θεσμούς, συνήθειες, στιγμές του αρχαίου ελληνικού και ρωμαϊκού κόσμου, καταγράφοντας ενδεχόμενη αλλαγή στη χρήση τους. Ενδεικτικά: *μητρόπολη, «αριστίνδην και πλουτίνδην», αριστοκρατία, ολιγαρχία, τύραννος, Μητρώο Αρρένων, λακωνισμός, «δουλεύω σαν είλωτας», «περνώ σπαρτιάτικα», «μέλας ζυμός», «δρακόντεια μέτρα», «σεισάχθεια», «μηδισμός», «μολών λαβέ», Εφιάλτης, «φυλάω Θερμοπύλες», «πάταξον μεν, άκουσον δε», «Αριστείδης ο δίκαιος», δημαγωγός, Ιερός Λόχος, κλασικός, επίγονος, «διαίρει και βασιλεύει», «πύρρειος νίκη», «πατρίκιοι και πληβείοι», «Ο Αννίβας προ των πυλών», «ο κύβος ερρίφθη», «διέβη τον Ρουβίκωνα» κ.ά.*

Β΄ ΤΑΞΗ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ.

Για τη διδασκαλία του μαθήματος στη Β΄ Γυμνασίου ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ-Λ αξιοποιείται το σχολικό βιβλίο: Ιω. Δημητρούκα, Θουκ. Ιωάννου, *Μεσαιωνική και Νεότερη Ιστορία, Β΄ Γυμνασίου*, ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ».

Διδακτικές ενότητες	Ώρες
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ Οι πρώτοι αιώνες του Βυζαντίου (330-717)	
I. Η ΜΕΤΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΡΩΜΑΪΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ 1. Από τη Ρώμη στη Νέα Ρώμη Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία: Μέτρα του Κωνσταντίνου Α΄ για την ανόρθωση του κράτους Ίδρυση και φυσιογνωμία της Κωνσταντινούπολης Η θρησκευτική πολιτική του Κωνσταντίνου Υποστηρικτικό υλικό: - Χάρτης του Ρωμαϊκού Κράτους ώστε να συγκριθεί η θέση της Κωνσταντινούπολης με αυτή της Ρώμης και να αναδειχθούν τα πλεονεκτήματα της πρώτης σε σχέση με τον νέο προσανατολισμό του κράτους. - Τοπογραφικός χάρτης της Κωνσταντινούπολης και πηγή του βιβλίου, προκειμένου να αναδειχθεί ο πολεοδομικός και αρχιτεκτονικός χαρακτήρας της Κωνσταντινούπολης. <i>Για σχετικό υλικό βλ:</i> «Βυζαντινή περίοδος», <i>Ελληνική ιστορία στο διαδίκτυο</i> , Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού: http://www.fhw.gr/chronos/08/gr/gallery/main/others/frame/p2ap1.html - Πηγές των σχολικών βιβλίων της Α΄ Γυμνασίου («Διάταγμα Μεδιολάνων») και της Β΄ Γυμνασίου («Θρησκευτική στάση του Κωνσταντίνου») προκειμένου να κατανοηθεί και να σχολιαστεί η θρησκευτική πολιτική του Μ. Κωνσταντίνου. Συμπληρωματικά: - Πηγή: «Χρηματικές παροχές στις εκκλησίες από τον Μεγάλο Κωνσταντίνο» στο: http://www.ime.gr/chronos/08/gr/sources/economy.html - Πηγή: «Μια παράδοση για την κτίση της Κωνσταντινούπολης», στο: http://www.ime.gr/chronos/08/gr/sources/economy.html Προτεινόμενη Δραστηριότητα: - Ερώτηση 2 του βιβλίου.	2 ώρες
II. ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ	
1. Ο Ιουστινιανός και το έργο του Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία: Η πολιτική του Ιουστινιανού Εσωτερική πολιτική Εξωτερική πολιτική Κτίσματα και Αγία Σοφία	2 ώρες

<p>Υποστηρικτικό υλικό:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Πηγές για τα γεγονότα της «Στάσης του Νίκα» (επιλογή από τις προτεινόμενες στο βιβλίο εκπαιδευτικού) - Χάρτης για τη μετακίνηση των πληθυσμών και την επισήμανση των περιοχών εγκατάστασης των γερμανικών φύλων. - Χάρτης προκειμένου να αναδειχτεί η αποκατάσταση της ρωμαϊκής οικουμένης <i>Για χάρτες, βλ.:</i> Χάρτες Βυζαντινής αυτοκρατορίας κατά ιστορική περίοδο, Βυζαντινόν Χρονικόν: https://byzantium.gr/empgrmaps.html - «Στρατιωτικές επιχειρήσεις Ιουστινιανού», Μαθησιακά αντικείμενα, <i>Φωτόδεντρο</i>: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/9311 - Εικόνες του ναού της Αγίας Σοφίας προκειμένου να γίνει αντιληπτός ο νέος αρχιτεκτονικός τύπος, οι αρχιτεκτονικές καινοτομίες. <i>Για σχετικό υλικό, βλ.:</i> - Αγία Σοφία: http://www.360tr.com/34_istanbul/ayasofya/english/ - Πηγή: «Ο ρόλος της ελληνικής γλώσσας» στο: http://www.ime.gr/chronos/08/gr/sources/economy.html (στην κατηγορία «Πολιτική») <p>Προτεινόμενες δραστηριότητες:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ερώτηση 1 του βιβλίου - Ερώτηση 2 του βιβλίου - Συζήτηση για τη σημασία της κωδικοποίησης του ρωμαϊκού δικαίου. 	
<p>2. Ο Ηράκλειος και η δυναστεία του (610-717): Εσωτερική μεταρρύθμιση και αγώνας επιβίωσης.</p> <p>Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:</p> <p>Το Βυζάντιο σε κρίση Η αντεπίθεση του Ηρακλείου Ο θεσμός των Θεμάτων Ο εξελληνισμός του κράτους</p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Χάρτης ώστε να γίνει αντιληπτή η θεματική οργάνωση της Μ. Ασίας τον 7ο και 9ο αι. - Πηγές του σχολικού βιβλίου ώστε να αναδειχτεί η λογική της διαίρεσης της αυτοκρατορίας σε <i>θέματα</i>. - Υλικό για στρατό και τα <i>θέματα</i>, βλ. «Ο στρατός», «Βυζαντινών πολεμικά», <i>Εξερευνώντας τον κόσμο του Βυζαντίου</i>, Ευρωπαϊκό Κέντρο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων: http://exploringbyzantium.gr/EKBMM/Page?name=yptomeleti&lang=gr&id=14&sub=613&level=1 - «Οχυρωματικά έργα (κάστρα, οχυρά, πύργοι)», <i>Εξερευνώντας τον κόσμο του Βυζαντίου</i>, Ευρωπαϊκό Κέντρο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων: http://exploringbyzantium.gr/EKBMM/Page?name=yptomeleti&lang=gr&id=14&sub=32&level=1 <p>Προτεινόμενη δραστηριότητα:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ερώτηση 4 του βιβλίου. 	<p>2 ώρες</p>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΛΑΟΙ ΣΤΟΝ ΠΕΡΙΓΥΡΟ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ	
<p>I. Ο ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΕΣΑΙΩΝΑ</p> <p>1. Οι Σλάβοι και η σχέση τους με το Βυζάντιο</p> <p>2. Οι Βούλγαροι και η σχέση τους με το Βυζάντιο</p> <p>Συνοπτική παρουσίαση των ενοτήτων:</p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Χάρτες προκειμένου να εντοπιστούν οι <i>Σκλαβηνίες</i> αλλά και η ίδρυση και επέκταση του βουλγαρικού κράτους. - Πηγές, «Οι Σλάβοι τον 6ο αιώνα (για την κατάσταση το 581)» και «Επιδρομές τον 6ο αι.», στο: http://www.ime.gr/chronos/08/gr/sources/economy.html (στις κατηγορίες «Πολιτική» και «Κοινωνία») - «Οι Σλάβοι», Μαθησιακά αντικείμενα. Φωτόδεντρο: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/9386 	1 ώρα
<p>II. Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΟΥ ΙΣΛΑΜ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΟΥ ΜΕΣΑΙΩΝΑ</p> <p>1. Η εξάπλωση των Αράβων</p> <p>2. Το εμπόριο και ο πολιτισμός του Ισλάμ</p> <p>Διδασκαλία των ενοτήτων με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:</p> <p>Ίδρυση και αρχές του Ισλάμ Η επέκταση των Αράβων-παράγοντες και συνέπειες Το εμπόριο των Αράβων Γράμματα και τέχνες Επίδραση του αραβικού πολιτισμού στην Ευρώπη</p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Χάρτης ώστε να γίνει αντιληπτή η αραβική επέκταση και η τελική αναχαίτιση στον ευρωπαϊκό χώρο. - Εικαστικά έργα αραβικής τέχνης ώστε να επισημανθούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους. <i>Για σχετικό υλικό, βλ.: -«Ισλαμική τέχνη», Μουσείο Μπενάκη:</i> http://www.benaki.gr/index.asp?id=10107&lang=gr και «Discover Islamic art», Museum with no frontiers: http://www.discoverislamicart.org/index.php - «Πολιτιστικές επιδράσεις Βυζαντινών και Αράβων», Μαθησιακά αντικείμενα, Φωτόδεντρο: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8973 <p>Προτεινόμενη δραστηριότητα:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Κατάρτιση πίνακα στον οποίο να παρουσιάζεται ανά τομέα η συμβολή των Αράβων στον ευρωπαϊκό πολιτισμό. 	2 ώρες
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΑΚΜΗΣ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ (717-1025)	
<p>I. ΠΑΓΙΩΣΗ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ</p> <p>1. Η διαμόρφωση της μεσαιωνικής ελληνικής βυζαντινής αυτοκρατορίας</p> <p>Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:</p> <p>Απόκρουση του αραβικού κινδύνου,</p>	

<p>Διοικητικά και οικονομικά μέτρα Ανάκαμψη της οικονομίας</p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Πηγές του σχολικού βιβλίου για την ανάδειξη των παραπάνω σημείων <p>Προτεινόμενες δραστηριότητες:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ερωτήσεις 4 και 5 του βιβλίου. - Παιχνίδι ρόλων: Αναπαραστήστε έναν υποθετικό διάλογο ανάμεσα σε δύο υπηκόους του Βυζαντίου την εποχή εφαρμογής των «κακώσεων» του Νικηφόρου Α΄. Ο ένας θεωρεί τα μέτρα του αυτοκράτορα δυσβάσταχτα και άδικα, ενώ ο άλλος τα υπερασπίζεται θεωρώντας τα αναγκαία. Τι πιστεύετε ότι θα έλεγε ο καθένας από τους δύο; 	<p>1 ώρα</p>
<p>2. Η μεταβατική εποχή: Οι έριδες για το ζήτημα των εικόνων</p> <p>Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:</p> <p>Ορισμός, πρωτεργάτες και παράγοντες Φάσεις και λήξη της εικονομαχίας Συνέπειες</p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Γραπτές πηγές του σχολικού βιβλίου για την ανάδειξη των παραπάνω σημείων - Εικονομαχία (Συλλογή Εικόνων): http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-1053 <p>Προτεινόμενη δραστηριότητα</p> <ul style="list-style-type: none"> - Παιχνίδι ρόλων: Επιχειρήματα υπέρ και κατά της λατρείας των εικόνων, με αξιοποίηση όσων αναφέρονται στις πηγές του βιβλίου. 	<p>2 ώρες</p>
<p>3. Η βασιλεία του Μιχαήλ Γ΄ και η αυγή της Νέας Εποχής</p> <p>Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:</p> <p>Ίδρυση της Σχολής της Μαгнаύρας Ενδιαφέρον για τους κλασικούς Αραβικοί πόλεμοι και επική ποίηση</p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Απόσπασμα από τη <i>Βιβλιοθήκη</i> του Φωτίου για τους αρχαίους Έλληνες ιστορικούς, στο: http://www.ime.gr/chronos/09/gr/sources/index.html (στην κατηγορία «Πνευματικός κόσμος») <p>Προτεινόμενη δραστηριότητα:</p> <p>Ερώτηση 5 του βιβλίου.</p> <p>4. Η διάδοση του Χριστιανισμού στους Μοραβούς και τους Βουλγάρους</p> <p>Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:</p> <p>Η πορεία εκχριστιανισμού των Μοραβών και η σημασία της Ο εκχριστιανισμός των Βουλγάρων Το Σχίσμα του 867</p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p>	<p>1 ώρα</p>

<p>- Διαδραστική εφαρμογή, «Η αποστολή εκχριστιανισμού των Σλάβων», Φωτόδεντρο: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/9642</p> <p>- «Οι διαφορές των δύο εκκλησιών», Μαθησιακά αντικείμενα, Φωτόδεντρο: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/9641</p> <p>Προτεινόμενες δραστηριότητες:</p> <p>- Ερωτήσεις 2 και 3 του βιβλίου.</p>	1 ώρα
<p>6. Η ίδρυση, η εξέλιξη και ο εκχριστιανισμός του Ρωσικού Κράτους Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:</p> <p>Η διαμόρφωση του έθνους των Ρώσων Η ηγεμονία του Κιέβου και οι αποτυχημένες επιθέσεις κατά της Κωνσταντινούπολης Εκχριστιανισμός των Ρώσων</p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p> <p>- Χάρτης, Εμπορικές διαδρομές Βαράγγων, <i>Βικιπαίδεια</i>: http://www.wikipedia.gr/wiki/%CE%92%CE%AC%CF%81%CE%B1%CE%B3%CE%B3%CE%BF%CE%B9#/media/File:Varangian_routes.png</p> <p>- «Η ιεραποστολή στη Ρωσία», Θεματικές κατηγορίες, Ιστορικά θέματα, <i>Ιστορικές μελέτες της Ιεράς Μονής</i>, Ιερά Μονή Παντοκράτορος Μελισσοχωρίου: http://www.impantokratoros.gr/ierapostolh-rosia.el.aspx</p> <p>Προτεινόμενη δραστηριότητα:</p> <p>- Με βάση τις πληροφορίες της ενότητας για τις σχέσεις Βυζαντίου-Ρώσων, αλλά και τα αποτελέσματα του εκχριστιανισμού των Ρώσων στις σχέσεις των δύο λαών, προσπαθήστε να μαντέψετε τις σκέψεις και τα συναισθήματα της Άννας στη διάρκεια του ταξιδιού της στη Χερσόνα για να παντρευτεί τον Βλαδίμηρο και γράψτε τη σχετική αφήγηση σε πρώτο πρόσωπο.</p>	1 ώρα
<p>5. Η Βυζαντινή εποποιία. Επικοί αγώνες και επέκταση της Αυτοκρατορίας Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:</p> <p>Αγώνες με τους Άραβες Αγώνες με τους Βούλγαρους Οικονομικές συνέπειες των πολέμων</p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p> <p>- Χάρτες για την παρακολούθηση των συγκρούσεων και τις αυξομειώσεις των εδαφών της αυτοκρατορίας. <i>Για χάρτες</i>, βλ.: https://byzantium.gr/empgrmaps.html</p> <p>Προτεινόμενες δραστηριότητες:</p> <p>- Δημιουργία χρονογραμμής με τις κυριότερες νίκες των Βυζαντινών - Ερωτήσεις 1 και 2 του βιβλίου</p> <p>7. Σχέσεις Βυζαντίου-Δύσης. Αγώνες για τη διατήρηση των ιταλικών κτήσεων Συνοπτική παρουσίαση της ενότητας</p>	1 ώρα
<p>II. ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ</p> <p>1. Οι εξελίξεις στην οικονομία και την κοινωνία</p>	

<p>2. Η νομοθεσία της Μακεδονικής δυναστείας και η σύγκρουσή της με τους «δυνατούς» Διδασκαλία με έμφαση στα εξής σημεία: Οι κοινωνικές τάξεις της υπαίθρου (ορισμοί) Η ανάπτυξη των πόλεων και τα αστικά κοινωνικά στρώματα Νόμοι και αγώνας κατά των δυνατών</p> <p>Υποστηρικτικό υλικό: - Πηγές του σχολικού βιβλίου για την ανάδειξη των παραπάνω - «Οικονομία και κοινωνία στο Βυζάντιο», Μαθησιακά Αντικείμενα, Φωτόδεντρο: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/9644</p> <p>Προτεινόμενη δραστηριότητα: - Παιχνίδι ρόλων: Ένας Βυζαντινός αγρότης απευθύνεται στον αυτοκράτορα, παρουσιάζοντας τα προβλήματα που αντιμετωπίζει και ζητώντας την προστασία της πολιτείας.</p>	<p>1 ώρα</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ (1025-1453)</p>	
<p>I. Η ΕΞΑΣΘΕΝΙΣΗ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΣΧΙΣΜΑ ΜΕ ΤΗ ΔΥΣΗ 1. Η κρίση και οι απώλειες της αυτοκρατορίας κατά τον 11ο αιώνα (1025-1081) Συνοπτική παρουσίαση της ενότητας</p> <p>2. Οι Κομνηνοί και η μερική αναδιοργάνωση της αυτοκρατορίας Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία: Οι εξωτερικοί εχθροί του Βυζαντίου Ο θεσμός της Πρόνοιας και οι συνέπειές του Εξωτερικές επιτυχίες (απλή αναφορά) Η νίκη των Σελτζούκων στο Μυριοκέφαλο και οι συνέπειές της</p> <p>Υποστηρικτικό υλικό: - Χάρτης για τον εντοπισμό των σημείων των συγκρούσεων του βιβλίου. Για χάρτες, βλ.: https://byzantium.gr/empgrmaps.html</p> <p>- Πηγές, σ. 56 σχολικού βιβλίου ή/και άλλες για την ανάδειξη της εσωτερικής πολιτικής των Κομνηνών</p> <p>Προτεινόμενη δραστηριότητα: Ερώτηση 3 του βιβλίου.</p> <p>3. Η ενετική οικονομική διείσδυση και το Σχίσμα των Εκκλησιών Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία: Εμπορικά προνόμια στους Βενετούς και οι συνέπειες για την αυτοκρατορία Το Σχίσμα των δύο Εκκλησιών</p> <p>Υποστηρικτικό υλικό: - Χάρτης του Βυζαντινού κράτους για να εντοπιστούν οι περιοχές όπου αναπτύχθηκε η εμπορική δραστηριότητα των ιταλικών ναυτικών πόλεων σύμφωνα με το χρυσόβουλο του 1082 (πηγή του βιβλίου) Για χάρτη, βλ.: https://byzantium.gr/empgrmaps.html</p>	<p>2 ώρες</p> <p>2 ώρες</p>

<p>- «Το Σχίσμα των Πατριαρχείων Κωνσταντινουπόλεως και Ρώμης», Μαθησιακά αντικείμενα, Φωτόδεντρο: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8820</p> <p>Προτεινόμενες δραστηριότητες:</p> <p>- Ερωτήσεις 1 και 3 του βιβλίου.</p> <p>- Παιχνίδι ρόλων: δύο ομάδες μαθητών και μαθητριών αναλαμβάνουν τους ρόλους εκπροσώπων των δύο Εκκλησιών και υποστηρίζουν το σκεπτικό και τις ενέργειες των Εκκλησιών τους, που οδήγησαν στο Σχίσμα.</p>	
<p>II. ΟΙ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥΣ ΓΙΑ ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ</p> <p>1. Οι σταυροφορίες και η πρώτη άλωση της Πόλης</p> <p>Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:</p> <p>Ορισμός και παράγοντες διαμόρφωσης</p> <p>Οι τρεις πρώτες σταυροφορίες</p> <p>Η τέταρτη σταυροφορία</p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p> <p>- Πηγές:</p> <p>- «Ο πάπας κηρύσσει τη Σταυροφορία», στο: <i>Ιστορία του Μεσαιωνικού και Νεότερου κόσμου, Β΄ Λυκείου (Γενικής Παιδείας):</i> http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-B131/756/4972,22661/</p> <p>- «Η Έφοδος, η Κατάληψη και η Ληλασία της Πόλης», στο: <i>Οι Σταυροφορίες και η πρώτη άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1204</i>, Εκπαιδευτικό σενάριο, Διαδίκτυο και Διδασκαλία: http://www.netschoolbook.gr/history2007/c7-crus-sources6.html</p> <p>- Χάρτης Σταυροφοριών, Μαθησιακά αντικείμενα, Φωτόδεντρο: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8975</p> <p>Προτεινόμενη δραστηριότητα:</p> <p>- Ένας χωρικός από τη Δύση εξηγεί σε συγχωριανό του τους λόγους για τους οποίους θα συμμετάσχει σε μια Σταυροφορία.</p> <p>2. Η περίοδος της Λατινοκρατίας και τα ελληνικά κράτη</p> <p>Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:</p> <p>Τα λατινικά κράτη</p> <p>Τα ελληνικά κράτη</p> <p>Νέα ιδεολογία και ανάκτηση της Πόλης</p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p> <p>- Χάρτης για τον εντοπισμό των λατινικών και των ελληνικών κρατών</p> <p>- Ιστοσελίδα «Καστροπολιτεία του Μυστρά» (εικονικές πρωτογενείς πηγές, πληροφοριακό υλικό και παιχνίδι γνώσεων για παιδιά Γυμνασίου): https://www.culture.gov.gr/mystras-edu/history/03.html</p> <p>- «Θεσσαλονίκη-Μυστράς. Κωνσταντίνος ΙΑ΄ Παλαιολόγος», «Πολιτιστικές διαδρομές», <i>Εξερευνώντας τον κόσμο του Βυζαντίου</i>, Ευρωπαϊκό Κέντρο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων: http://exploringbyzantium.gr/EKBMM/Page?name=monument&lang=gr&id=5&sub=651&sub2=292#</p> <p>- Πηγή: «Τα ερείσματα του Ελληνισμού», στο: <i>Οι Σταυροφορίες και η πρώτη άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1204</i>, Εκπαιδευτικό σενάριο, Διαδίκτυο και Διδασκαλία:</p>	<p>2 ώρες</p> <p>2 ώρες</p>

<p>http://www.netschoolbook.gr/history2007/c7-crus-sources6.html</p> <p>Προτεινόμενη δραστηριότητα:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Αναζητήστε και παρουσιάστε κατάλοιπα της λατινικής παρουσίας (κάστρα, τοπωνύμια κ.ά.) στην περιοχή σας. 	
<p>III. Ανασύσταση του Βυζαντίου και υποταγή στους Οθωμανούς</p> <p>1. Εξάπλωση των Τούρκων και τελευταίες προσπάθειες για την ανάσχεσή τους Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία: Οι Οθωμανοί και οι κατακτήσεις τους Προσπάθειες ανάσχεσης των Οθωμανών Υποστηρικτικό υλικό:</p> <ul style="list-style-type: none"> - «Η εξάπλωση των Οθωμανών», Μαθησιακά αντικείμενα, Φωτόδεντρο: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/9360 <p>Προτεινόμενες δραστηριότητες:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ερώτηση 1 του βιβλίου - Παιχνίδι ρόλων: Αφού χωριστείτε σε δύο ομάδες αναπαραστήστε την επιχειρηματολογία υπέρ και κατά της ευρωπαϊκής βοήθειας και παρουσίας στην Πόλη τις παραμονές της Άλωσης. <p>2. Η άλωση της Πόλης Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία: Πολιορκία και άλωση της Πόλη Οι συνέπειες Η βυζαντινή πνευματική κληρονομιά Υποστηρικτικό υλικό: Πηγές:</p> <ul style="list-style-type: none"> - «Στιγμιότυπα από την πολιορκία της Πόλης», στο: <i>Ιστορία του Μεσαιωνικού και Νεότερου κόσμου, Β΄ Λυκείου (Γενικής Παιδείας)</i>: http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-B131/756/4973,22668/ - «Η απάντηση των Ελλήνων στις προτάσεις των Τούρκων για την παράδοση της Κωνσταντινούπολης», στο: <i>Ιστορία του Μεσαιωνικού και Νεότερου κόσμου, Β΄ Λυκείου (Γενικής Παιδείας)</i>: http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-B131/756/4973,22668/ <p>Προτεινόμενη δραστηριότητα:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Μελετώντας το παρακάτω υλικό, καταγράψτε και συζητήστε τα συμπεράσματά σας για τις αντιλήψεις και τα συναισθήματα, που απηχούν έργα της λαϊκής παράδοσης για την Άλωση. («Η Άλωση της Κωνσταντινούπολης. Θρήνοι, θρύλοι, παραδόσεις», Μαθησιακό Αντικείμενο, Φωτόδεντρο: http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/8801) 	<p>1 ώρα</p> <p>2 ώρες</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ</p>	
<p>1. Η καθημερινή ζωή στο Βυζάντιο</p> <p>4. Εικαστικές Τέχνες και Μουσική Συνοπτική παρουσίαση των ενοτήτων Υποστηρικτικό υλικό:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Σπίτια, εξοπλισμός σπιτιού, διατροφή, ενδυμασία, κόσμηση, βλ. «Τα εν οίκω...εν δήμω», <i>Εξερευνώντας τον κόσμο του Βυζαντίου</i>, Ευρωπαϊκό Κέντρο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων: 	

<p>http://exploringbyzantium.gr/EKBMM/Page?name=meleti&lang=gr&id=21&level=1</p> <p>- Γέννηση, βάπτισμα, γάμος, θάνατος, ταφή, βλ. «Έθιμα των βυζαντινών», <i>Εξερευνώντας τον κόσμο του Βυζαντίου</i>, Ευρωπαϊκό Κέντρο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων:</p> <p>http://exploringbyzantium.gr/EKBMM/Page?name=meleti&lang=gr&id=7&level=1</p> <p>- Ψυχαγωγία, βλ. «Η κοινωνική ζωή στο Βυζάντιο», <i>Εξερευνώντας τον κόσμο του Βυζαντίου</i>, Ευρωπαϊκό Κέντρο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων:</p> <p>http://exploringbyzantium.gr/EKBMM/Page?name=meleti&lang=gr&id=1&level=1</p> <p>- Τέχνη, βλ. «Βυζαντινές εικόνες», Συλλογές. Φορητές εικόνες και ξυλόγλυπτα, Βυζαντινό και Χριστιανικό Εικονικό Μουσείο:</p> <p>http://www.ebyzantinemuseum.gr/?i=bxm.el.collections&c=9</p> <p>- Βυζαντινή Ζωγραφική, Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο και Ινστιτούτο Επεξεργασίας Λόγου:</p> <p>http://www.xanthi.ilsp.gr/istos/frames/eisagogi.htm</p>	<p>2 ώρες</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ: Η ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ</p>	
<p>1. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΜΕΤΑ ΤΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΤΩΝ ΛΑΩΝ (5ος-10ος αι.)</p> <p>2. Ο Καρλομάγνος και η εποχή του <i>Ανάκληση γνώσεων για τη μεγάλη μετανάστευση των λαών και τα κράτη στη Δυτική Ευρώπη.</i> Διασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία: Η αυτοκρατορία του Καρλομάγνου και η οργάνωσή της Η διαίρεσή της με τη Συνθήκη του Βερντέν Υποστηρικτικό υλικό: - Χάρτης με τα γερμανικά κράτη - Χάρτης Ευρώπης ώστε να κατανοηθεί η θέση και η έκταση της αυτοκρατορίας του Καρλομάγνου και των κρατών των διαδόχων του: http://www.medievaleuropeonline.com/maps/4-1.pdf - Η αυτοκρατορία των Καρολιδών την εποχή του Καρλομάγνου στο <i>Μεσαιωνική και νεότερη Ιστορία. Από την ίδρυση της Κωνσταντινούπολης (330 μ.Χ.) ως τις αρχές του 18ου αι.</i>, Β΄ Γυμνασίου, Αθήνα 2007: http://repository.edulll.gr/edulll/handle/10795/262</p> <p>Προτεινόμενη δραστηριότητα: - Ερώτηση 1 του βιβλίου.</p> <p>3. Η φεουδαρχία στη Δυτική Ευρώπη - <i>Συνοπτική παρουσίαση της ενότητας</i></p>	<p>3 ώρες</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ: Η ΕΥΡΩΠΗ ΣΤΟΥΣ ΝΕΟΤΕΡΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ (15ος-18ος αι.)</p>	
<p>1. ΟΙ ΑΝΑΚΑΤΑΤΑΞΕΙΣ ΣΤΗ ΜΕΤΑΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ</p> <p>1. Οι Ανακαλύψεις Διασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία: Τα κίνητρα και οι προϋποθέσεις Τα εξερευνητικά ταξίδια</p>	

<p>Η τύχη των προκολομβιανών πολιτισμών Συνέπειες των ανακαλύψεων</p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Χάρτες του σχολικού βιβλίου - Πηγή, εικόνα και γράφημα δημογραφικής εξέλιξης του σχολικού βιβλίου, για να διαπιστωθεί η συμπεριφορά των Ευρωπαίων στους γηγενείς της αμερικανικής ηπείρου. - Γράφημα τιμών, σχεδιάγραμμα του σχολικού βιβλίου και άλλες πηγές και εικόνες για να διαπιστωθούν οι συνέπειες των ανακαλύψεων για την οικονομία και την κοινωνία της Ευρώπης. <p>Προτεινόμενη δραστηριότητα:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Συζήτηση για τη συμπεριφορά των Ευρωπαίων απέναντι στους γηγενείς κατοίκους της Κεντρικής και Νότιας Αμερικής. 	<p>2 ώρες</p>
<p>2. Αναγέννηση και Ανθρωπισμός</p> <p>Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:</p> <p>Ποιο είναι το νόημα του όρου Αναγέννηση (ορισμός) Μια νέα εικόνα του κόσμου Ο Ανθρωπισμός (ορισμός) Ο οικουμενικός άνθρωπος (ορισμός) Η συμβολή των Ελλήνων λογίων Η γέννηση του τυπωμένου βιβλίου και η διάδοση της Αναγέννησης (απλή αναφορά)</p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Πηγές για την ανάδειξη των παραπάνω σημείων. <p>Προτεινόμενες δραστηριότητες:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Με βάση (δύο ή περισσότερα) επιλεγμένα έργα ζωγραφικής από τον Μεσαίωνα και την Αναγέννηση, προσπαθήσετε να εντοπίσετε τις μεταξύ τους διαφορές και να τις συνδέσετε με την αντίληψη του κόσμου που χαρακτηρίζει την κάθε περίοδο. <p>Για σχετικό υλικό, βλ.: Κόμβος για την ιστορία της τέχνης http://arthistoryresources.net/ARTHLinks.html</p> <ul style="list-style-type: none"> - Με βάση τα στοιχεία της ενότητας, προσπαθήστε να φανταστείτε πώς βλέπει τον εαυτό του και τον κόσμο ο άνθρωπος της Αναγέννησης. 	<p>2 ώρες</p>
<p>3. Η θρησκευτική Μεταρρύθμιση</p> <p>Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:</p> <p>Η κρίση στη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία και οι «ανθρωπιστές» Η προτεσταντική μεταρρύθμιση (ορισμός, κύριος εκφραστής) Οι αντιδράσεις της ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας Η Ευρώπη μετά τη μεταρρύθμιση (απλή αναφορά με χάρτη)</p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Εικόνα «Το πλοίο των τρελών» σχολικού βιβλίου - Χάρτης Ευρώπης για τον εντοπισμό της κατανομής Ρωμαιοκαθολικών και Προτεσταντών σχολικού βιβλίου <p>Προτεινόμενη δραστηριότητα:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ερώτηση 1 του σχολικού βιβλίου 	<p>1 ώρα</p>

<p>4. Πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις από τον 15ο ως τον 18ο αιώνα Συνοπτική παρουσίαση της ενότητας, ώστε οι μαθητές και οι μαθήτριες να αντιληφθούν τα ακόλουθα σημεία: Δημογραφική εξέλιξη της Ευρώπης Ανάπτυξη εμπορίου και βιοτεχνίας, αρχές βιομηχανικής επανάστασης Κοινωνικές τάξεις Εθνικά κράτη και πολιτεύματα κατά τα μέσα του 18ου αι.</p> <p>Υποστηρικτικό υλικό: - Χάρτης κρατών και πολιτευμάτων στη Δυτική Ευρώπη και Ρωσία το 18ο αι., στο <i>Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία. Από τα μέσα του 18ου αι. ως τις αρχές του 21ου αι. Γ' Γυμνασίου</i>, Αθήνα 2007: http://repository.edulll.gr/edulll/handle/10795/264 - Πηγές του σχολικού βιβλίου ή/και άλλες για την ανάδειξη των παραπάνω σημείων.</p> <p>Προτεινόμενες δραστηριότητες: - Να αναγνωρίσετε και να συζητήσετε τις αντιλήψεις για την άσκηση της εξουσίας που εκφράζουν ο Ι. Μποσνέ και ο Τζον Λοκ στις πηγές του σχολικού βιβλίου. - Να τεκμηριώσετε γιατί το «Habeas corpus» και το «Bill of Rights» (σχολικού βιβλίου) αποτελούν ορόσημα στην ιστορία της εξέλιξης των πολιτικών αντιλήψεων.</p>	<p>2 ώρες</p>
<p>II. Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΥΠΟ ΒΕΝΕΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ Συνοπτική παρουσίαση της ενότητας, ώστε οι μαθητές και οι μαθήτριες να αντιληφθούν τα ακόλουθα σημεία: Συνθήκες κατάκτησης Βενετών και Οθωμανών Ρόλος της Εκκλησίας Θεσμός των κοινοτήτων Ρόλος των Φαναριωτών Αρματολοί και κλέφτες Οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές από το 17ο αι. Παροικίες Παιδεία και Νεοελληνικός Διαφωτισμός</p> <p>Υποστηρικτικό υλικό: - Χάρτης για τις παροικίες, στο «Έλληνες της Διασποράς», <i>Βουλή των Ελλήνων</i>, σ. 12: http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/CD_1-115.pdf - Πηγές του σχολικού βιβλίου ή/και άλλες για την ανάδειξη των παραπάνω σημείων. - Παρουσίαση με επιλογές από την ενότητα «...Εικόνες από την Κοινωνία και τον πολιτισμό στην Οθωμανική αυτοκρατορία», «Οθωμανική περίοδος», <i>Ελληνική Ιστορία στο διαδίκτυο</i>, Ι.Μ.Ε.: http://www.fhw.gr/chronos/11/el/gr/ και ειδικότερα, «Άνθρωποι και χρήμα. Στιγμές από την οικονομική και κοινωνική ζωή στην οθωμανική αυτοκρατορία», Οθωμανική περίοδος, <i>Ελληνική ιστορία στο διαδίκτυο</i>, Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού: http://www.ime.gr/chronos/11/pct/gr/</p> <p>Προτεινόμενη δραστηριότητα:</p>	<p>2 ώρες</p>

- Συγκεντρώστε τους όρους (πληθυσμιακές ομάδες, θεσμοί, αξιώματα, δραστηριότητες, παράγοντες φθοράς, κ.ά.) που αφορούν τον Ελληνισμό κατά την οθωμανική περίοδο.	
Σύνολο	42 ώρες

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΘΕΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

A. Ερευνητικές εργασίες-project: Θέματα ερευνητικών εργασιών με βάση επιλεγμένη προτεινόμενη βιβλιογραφία και δικτυογραφία από τον/την εκπαιδευτικό θα μπορούσαν να αποτελέσουν όλα τα θέματα που παρουσιάστηκαν σε μεγαλύτερο όμως βάθος ή χρονική διάρκεια. Ενδεικτικά παραδειγματικά:

Ο κόσμος των Βαλκανίων (προέλευση βαλκανικών πληθυσμών, εμφάνιση, εγκατάσταση, δημιουργία κρατών, σχέσεις με το Βυζάντιο, πολιτισμός, επιβολή οθωμανικής κυριαρχίας....)

Ο εκχριστιανισμός των βαλκανικών λαών και των Ρώσων. Στόχοι, διαδικασία και συνέπειες των ενεργειών των Βυζαντινών,

Όψεις της ζωής των Βυζαντινών (Η καθημερινή ζωή, Η εκπαίδευση, Η διατροφή, Η ενδυμασία, Πόλεμοι, Όπλα και πολεμικές τακτικές κ.ά.),

Τα σύνορα του Βυζαντινού κράτους (Συγκέντρωση, υπομνηματισμός και σύγκριση χαρτών του βυζαντινού κράτους από την περίοδο του Ιουστινιανού έως την πτώση της Κωνσταντινούπολης (6ος-15ος αι.),

Η Βυζαντινή τέχνη (συνολικά, κατά είδος [αρχιτεκτονική, ζωγραφική, μικροτεχνία], κατά περίοδο),

Παρουσίαση της εξέλιξης της Ευρώπης από τον 5ο αι. μέχρι τον 18ο αι. (εξέλιξη κατά περιοχές με βάση την επικράτεια των σύγχρονων κρατών)

Τοπική ιστορία: Παρουσίαση της περιοχής των μαθητών/τριών κατά την οθωμανική περίοδο (οικιστικό δίκτυο, διοικητική διαίρεση, κοινωνία, οικονομία, πνευματική ζωή...),

B. Δημιουργία ιστοριογραμμών-χρονολογίων

Τοποθέτηση στον χρόνο γεγονότων της Μεσαιωνικής Ιστορίας συνολικά ή κατά περίοδο ή κατά τομέα.

Γ. Αφηγηματική ανασύνθεση ιστορικών γνώσεων

Απόδοση μιας φανταστικής ιστορίας που στηρίζεται σε ελεγμένες ιστορικά πληροφορίες. Με βάση προτεινόμενη από τον/την εκπαιδευτικό βιβλιογραφία και δικτυογραφία, ζωντανεύουμε ένα φανταστικό πρόσωπο και του δίνουμε τον λόγο, αναπαριστώντας στοιχεία του βίου της εποχής, γεγονότα, σκέψεις.

Δ. Δημιουργία σύντομων αρχαιολογικών οδηγιών για βυζαντινούς χώρους-μνημεία της περιοχής σας

Ενδεικτικά παραδείγματα: *Περίπατος στις βυζαντινές εκκλησίες της Αθήνας. Οδηγός για παιδιά, Η βυζαντινή Καστοριά. Οδηγός για παιδιά, Τα φραγκικά κάστρα της Πελοποννήσου. Οδηγός για παιδιά, Το Ενετικό Ηράκλειο. Οδηγός για παιδιά.*

Γ΄ ΤΑΞΗ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ.

Για τη διδασκαλία του μαθήματος στη Γ΄ Γυμνασίου ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ αξιοποιείται το σχολικό βιβλίο: Ευ. Λούβη, Δημ. Ξιφαρά, *Νεότερη και Σύγχρονη ιστορία, Γ΄ Γυμνασίου*, ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Διδακτικές ενότητες	Ώρες
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Ενότητα 1: Η εποχή του Διαφωτισμού</p> <p>Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:</p> <p>α) Ανάπτυξη επιστημών κατά τον 17ο αι. (απλή αναφορά)</p> <p>β) Το κίνημα του Διαφωτισμού, οι κυριότεροι εκπρόσωποι και τρόποι διάχυσης των διαφωτιστικών ιδεών</p> <p>γ) Τομείς ενδιαφέροντος των Διαφωτιστών</p> <p>δ) Αποδοχή του διαφωτιστικού κινήματος από τους ηγέτες και την κοινωνία της εποχής (απλή αναφορά).</p> <p>Λέξεις- κλειδιά : <i>λογική (ορθολογισμός), διάκριση εξουσιών, κοινωνικό συμβόλαιο, εγκυκλοπαίδεια, φωτισμένη δεσποτεία.</i></p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p> <p>- Εικαστική πηγή Γκ. Λεονιέ, <i>Ο Ντ' Αλαμπέρ διαβάζει την Εγκυκλοπαίδεια στο σαλόνι της μαντάμ Ζοφρέν</i>, προκειμένου να κατανοηθεί η αντιμετώπιση των διαφωτιστικών ιδεών από τα ανώτερα μορφωμένα κοινωνικά στρώματα.</p> <p>- «Γλωσσάριο όρων του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού», <i>Φωτόδεντρο</i>: http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-9493</p> <p>Προτεινόμενη δραστηριότητα:</p> <p>Συνθετική παρουσίαση των πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών απόψεων των διαφωτιστών από τις πηγές αρ. 3 (α & β), 4 και 6 του σχολικού βιβλίου.</p>	<p>1 ώρα</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Ενότητα 2: Η Αμερικανική Επανάσταση</p> <p>Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:</p> <p>α) Χαρακτήρας και αιτήματα της επανάστασης</p> <p>β) Αφορμή για την έκρηξη και αποτελέσματα του «πολέμου της ανεξαρτησίας»</p> <p>γ) Πολιτειακό σύστημα των Η.Π.Α..</p> <p>Λέξεις κλειδιά: <i>αγγλική κηδεμονία, αμερικανική εθνική συνείδηση, Διακήρυξη Ανεξαρτησίας</i></p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p> <p>- Χάρτης προκειμένου να γίνει κατανοητό το γεωγραφικό πλαίσιο αναφοράς</p> <p>- Εικόνα αρ. 2, ώστε να διαφανεί η γενίκευση της αντίδρασης των Αμερικανών απέναντι στους Άγγλους</p> <p>- Πηγή <i>Η Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας</i></p> <p>Προτεινόμενες δραστηριότητες:</p> <p>- Καταγραφή των γεωγραφικών, οικονομικών, κοινωνικών, πολιτισμικών χαρακτηριστικών των αποικιών του βορρά και του νότου, ώστε να αναδειχθεί και το γεγονός ότι η πλειοψηφία των Αμερικανών, παρά τις διαφορές τους, ενστερνιζόταν την απόσχιση από την αγγλική κηδεμονία</p> <p>- Εντοπισμός διαφωτιστικών απόψεων στη Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας.</p>	<p>1 ώρα</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Ενότητα 3: Η έκρηξη και η εξέλιξη της Γαλλικής Επανάστασης (1789-1794)</p> <p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Ενότητα 4: (υποενότητα): Η τρίτη και τελευταία φάση της Γαλλικής Επανάστασης, 1794-1799</p>	

Ενιαία διδασκαλία με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:

- α) Κοινωνική διαστρωμάτωση στη Γαλλία στα τέλη του 18ου αιώνα, δομικά και συγκυριακά προβλήματα / αιτίες και αφορμή επανάστασης
- β) Μετάβαση από τη συνέλευση των τριών τάξεων στη Συντακτική συνέλευση
- γ) Διάκριση των εξουσιών στο Σύνταγμα του 1791
- δ) Ριζοσπαστικές μεταρρυθμίσεις της Νομοθετικής Συνέλευσης
- ε) Ρόλος του βασιλιά Λουδοβίκου ΙΣΤ' και των λεσχών
- στ) Αποφάσεις της Συμβατικής Συνέλευσης
- ζ) Περίοδος Τρομοκρατίας και Ροβεσπιέρος
- η) Διευθυντήριο και Ναπολέων (απλή αναφορά)

Λέξεις- κλειδιά:

Όρκος του Σφαιριστηρίου, Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη, συνταγματική μοναρχία, αβασίλευτη δημοκρατία, περίοδος Τρομοκρατίας, Διευθυντήριο.

Υποστηρικτικό υλικό:

- Γελοιογραφία αρ. 1, προκειμένου να φανούν τα προνόμια των δύο ανώτερων τάξεων της γαλλικής κοινωνίας και τα βάρη που είχε αναλάβει η τρίτη τάξη.
- Εικαστική πηγή αρ. 2, Ζ.Λ. Νταβίντ, Ο όρκος του σφαιριστηρίου, εικόνα αρ. 3, Οπλισμένες γυναίκες βαδίζουν εναντίον των ανακτόρων των Βερσαλλιών, προκειμένου να συνδεθεί η κοινωνική πραγματικότητα με την επαναστατική ατμόσφαιρα.
- Χρονολογικός πίνακας «Οι μεγάλες επαναστάσεις: Γαλλική Επανάσταση», Φωτόδεντρο: <http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-ugc-8525-346>
- Χάρτης προκειμένου να εντοπιστούν οι αλλαγές στο πολιτικό τοπίο της Ευρώπης με την επικράτηση του Ναπολέοντα και να εξαχθούν συμπεράσματα.

Προτεινόμενες δραστηριότητες:

- Άσκηση/ δραστηριότητα 1 του σχολικού βιβλίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Ενότητα 4: η υποενοότητα «Το συνέδριο της Βιέννης»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Ενότητα 6: Τα επαναστατικά κινήματα των ετών 1820-1821 στην Ευρώπη

Διδασκαλία της υποενοότητας «Το συνέδριο της Βιέννης»

Συνοπτική παρουσίαση της ενότητας 6, ώστε οι μαθητές και οι μαθήτριες να αντιληφθούν:

- α) τις πολιτικές διεκδικήσεις και την ανάπτυξη των εθνικών ιδεολογιών (αρχή των εθνοτήτων) του 19ου αι.
- β) τις εθνικές διεκδικήσεις

Λέξεις κλειδιά:

Συνέδριο της Βιέννης, Ιερή Συμμαχία, Παλινόρθωση, ατομικές ελευθερίες, πολιτικά δικαιώματα, αρχή των εθνοτήτων, καρμπονάροι

Υποστηρικτικό υλικό:

- Χάρτης προκειμένου να σχολιαστεί ο νέος συσχετισμός δυνάμεων που προέκυψε στην Ευρώπη μετά το Συνέδριο της Βιέννης.
- Πηγή αρ. 2 της ενότητας 6, ώστε να αναδειχθεί η επίδραση της γαλλικής επανάστασης στα επαναστατικά κινήματα του 19^{ου} αι.

Προτεινόμενη δραστηριότητα:

3 ώρες

<p>Εύρεση ομοιοτήτων-διαφορών ανάμεσα στις επαναστατικές κινήσεις των ετών 1820-1821. Προϊδεασμός για τον χαρακτήρα της Ελληνικής Επανάστασης.</p>	
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Ενότητα 5: Ο Ελληνισμός από τα μέσα του 18ου αι. έως τις αρχές του 19ου αι.</p> <p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Ενότητα 7: Η Φιλική Εταιρεία και η κήρυξη της Ελληνικής Επανάστασης στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες</p> <p>Συνοπτική παρουσίαση της ενότητας 5, ώστε οι μαθητές και οι μαθήτριες να αντιληφθούν:</p> <p>α) την κοινωνική διαστρωμάτωση και τις οικονομικές διαφοροποιήσεις στον ελλαδικό χώρο κατά τις αρχές του 19ου αιώνα</p> <p>β) τα κινήματα εναντίον της οθωμανικής κυριαρχίας</p> <p>γ) τον Νεοελληνικό Διαφωτισμό, τους κύριους εκπρόσωπους του και τις αντιδράσεις των συντηρητικών κύκλων.</p> <p>Διδασκαλία της ενότητας 7 με έμφαση στην ιδεολογική βάση, το οργανωτικό σχήμα και τις στρατιωτικές ενέργειες της Φιλικής Εταιρείας.</p> <p>Λέξεις- κλειδιά: ορθόδοξη εκκλησία, Φαναριώτες, προεστοί, έμποροι/ καραβοκύρηδες, κλέφτες, αρματολοί, παροικιακός ελληνισμός, Νεοελληνικός Διαφωτισμός, Ρ. Βελεστινλής, Αδ. Κοραής, Φιλική Εταιρεία, Αόρατη Αρχή, Αλ. Υψηλάντης, Ιερός Λόχος.</p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Δραστηριότητα, «Η οικονομία των Ελλήνων κατά τον 18^ο αιώνα» Φωτόδεντρο: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/9388 - Δραστηριότητα, «Η προσφορά του Α. Κοραή στον αγώνα», Φωτόδεντρο: http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/9690?locale=el <p>Προτεινόμενες δραστηριότητες:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Εντοπισμός των επιρροών του ευρωπαϊκού στον νεοελληνικό Διαφωτισμό με βάση την πηγή αρ. 3 (α & β) της ενότητας 1 (του σχολικού βιβλίου) και την πηγή αρ. 3 της ενότητας 5 (του σχολικού βιβλίου) - Αναζήτηση διαφωτιστικών επιρροών στην επαναστατική προκήρυξη της Φιλικής Εταιρείας (πηγή αρ. 2 της ενότητας 7) 	<p>2 ώρες</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Ενότητα 8: Η εξέλιξη της Ελληνικής Επανάστασης (1821-1827)</p> <p>Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:</p> <p>α) Ευνοϊκοί παράγοντες για την κήρυξη της επανάστασης του 1821</p> <p>β) Φάσεις της επανάστασης (απλή αναφορά με χρήση πίνακα ή χάρτη)</p> <p>Λέξεις κλειδιά: ένοπλα ελληνικά σώματα, αντίδραση των Οθωμανών</p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Εικαστικά έργα Ν. Λύτρα, Η ανατίναξη της τουρκικής ναυαρχίδας στη Χίο και Θ. Βρυζάκη, Η έξοδος του Μεσολογγίου (σ. 32), προκειμένου να συζητηθούν δύο από τα κύρια στρατιωτικά γεγονότα της επανάστασης. - Προσωπογραφίες ηρώων της επανάστασης στο Φωτόδεντρο (με αναζήτηση συγκεκριμένου προσώπου): http://photodentro.edu.gr <p>Προτεινόμενες δραστηριότητες:</p>	<p>1 ώρα</p>

<p>- Συζήτηση για τη σημασία των συμβολισμών κατά τη διάρκεια επαναστατικών κινήσεων και τη δημιουργία εθνικών μύθων, με αφόρμηση το εικαστικό έργο του Θ. Βρυζάκη, <i>Ο Παλαιών Πατρών Γερμανός ευλογεί τη σημαία της επανάστασης</i>.</p> <p>- Άσκηση/ δραστηριότητα 2, του σχολικού βιβλίου.</p> <p>- Σχολιασμός της σχέσης της Ελληνικής Επανάστασης με τη Γαλλική, με βάση την πηγή αρ. 2, του σχολικού βιβλίου.</p>	
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Ενότητα 9: Πρώτες προσπάθειες των επαναστατημένων Ελλήνων για συγκρότηση κράτους</p> <p>Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:</p> <p>α) Τοπικοί οργανισμοί (απλή αναφορά)</p> <p>β) Εθνοσυνελεύσεις, Συντάγματα, διάκριση εξουσιών</p> <p>γ) Εμφύλιοι πόλεμοι: αίτια, φάσεις και αντίπαλοι.</p> <p>Λέξεις- κλειδιά: <i>Τοπικοί Οργανισμοί, Εθνοσυνελεύσεις, Σύνταγμα της Επιδαύρου, Πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδος</i></p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p> <p>- Πηγή αρ. 1 (του σχολικού βιβλίου), προκειμένου να υπογραμμιστεί η σημασία που αποδίδεται στον χαρακτήρα της Ελληνικής Επανάστασης.</p> <p>- Πηγή αρ. 3 (του σχολικού βιβλίου), προκειμένου να γίνουν κατανοητές οι τοπικιστικές αντιθέσεις και οι οικονομικές διαστάσεις της εμφύλιας σύγκρουσης.</p> <p>Προτεινόμενες δραστηριότητες:</p> <p>- Εντοπισμός των επιρροών του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού στα Ελληνικά Συντάγματα (πηγές αρ. 2 και αρ. 4 του σχολικού βιβλίου).</p> <p>- Σχολιασμός των εμφύλιων συγκρούσεων, με βάση την πηγή αρ. 3 του βιβλίου).</p> <p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Ενότητα 10: Ελληνική Επανάσταση και Ευρώπη</p> <p>Συνοπτική παρουσίαση της ενότητας, ώστε οι μαθητές και οι μαθήτριες να αντιληφθούν:</p> <p>α) τις πρώτες προσπάθειες των Ελλήνων να εξασφαλίσουν την ηθική και υλική βοήθεια των Ευρωπαίων</p> <p>β) τις διακυμάνσεις της ευρωπαϊκής διπλωματίας</p> <p>γ) το κίνημα του φιλελληνισμού</p> <p>Διδασκαλία με έμφαση στην πορεία προς την ίδρυση ανεξάρτητου Ελληνικού κράτους</p> <p>Λέξεις κλειδιά: <i>Μεγάλες Δυνάμεις, διπλωματικές ενέργειες, δάνεια, πράξη προστασίας, φιλέλληνες, πρωτόκολλο Ανεξαρτησίας.</i></p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p> <p>- Πηγή αρ. 1 προκειμένου να αιτιολογηθεί ο τρόπος παρουσίασης της Ελληνικής Επανάστασης στους Ευρωπαίους.</p> <p>- Πηγή αρ. 2 προκειμένου να διαφανούν τα ερείσματα του φιλελληνικού ρεύματος.</p> <p>- Χάρτης προκειμένου να γίνουν αντιληπτά και να σχολιαστούν τα όρια του πρώτου Ελληνικού κράτους.</p>	<p>3 ώρες</p>

<p>Προτεινόμενες δραστηριότητες:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Αξιοποίηση του εικαστικού έργου <i>Θ. Βρυζάκη, Η υποδοχή του Λόρδου Βύρωνα στο Μεσολόγγι</i>, https://maccunion.files.wordpress.com/2013/03/161.jpg προκειμένου να σχολιαστεί η αντιμετώπιση των φιλελλήνων από τους ελληνικούς πληθυσμούς. - Τεκμηρίωση της άποψης του ιστορικού Hobsbawm (πηγή αρ. 3 του σχολικού βιβλίου) σχετικά με τη σημασία της Ελληνικής Επανάστασης. 	
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Ενότητα 1: μόνο η υποενοότητα «Εξελίξεις στην Ευρώπη κατά τον 17^ο και τον 18^ο αιώνα»</p> <p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Ενότητα 12: Η ωρίμανση της βιομηχανικής επανάστασης</p> <p>Συνοπτική παρουσίαση, ώστε οι μαθητές και οι μαθήτριες να αντιληφθούν:</p> <ul style="list-style-type: none"> α) το φαινόμενο της βιομηχανικής επανάστασης και τις διαφοροποιήσεις στην οικονομία, την επιστήμη και την κοινωνία κατά την πρώτη φάση της βιομηχανικής επανάστασης β) την εξάπλωση και ωρίμανσή της από τα μέσα του 19^{ου} αι., τις νέες μορφές ενέργειας, τις αλλαγές σε επικοινωνίες, συγκοινωνίες γ) τον οικονομικό φιλελευθερισμό, καπιταλισμό, τα μονοπώλια <p>Λέξεις- κλειδιά: <i>αλλαγές στις διαδικασίες παραγωγής, χρήση νέων μηχανών, δημιουργία μεγάλων εργοστασίων, συγκέντρωση κεφαλαίων, ανακάλυψη φυσικών νόμων, ενίσχυση αστικής τάξης, μορφές ενέργειας, επικοινωνία, συγκοινωνίες και εμπόριο, καπιταλισμός και οικονομικός φιλελευθερισμός.</i></p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Εικόνες των ενοτήτων - Πηγή αρ. 1 της ενότητας 1 προκειμένου να γίνουν κατανοητές οι κοινωνικές επιπτώσεις της χρήσης των νέων μηχανών κατά την πρώτη φάση της βιομηχανικής επανάστασης. - Πηγή αρ. 1 της ενότητας 12 προκειμένου να διαφανεί η σύνδεση των επιστημονικών ανακαλύψεων με τη βιομηχανία και η σημασία της εκπαίδευσης κατά την περίοδο ωρίμανσης της βιομηχανικής επανάστασης <p>Προτεινόμενες δραστηριότητες:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Σχολιασμός της πηγής αρ.3 του σχολικού βιβλίου. <p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Ενότητα 13: Κοινωνικές και πολιτικές διαστάσεις της βιομηχανικής επανάστασης</p> <p>Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:</p> <ul style="list-style-type: none"> α) πληθυσμιακές μεταβολές (απλή αναφορά) β) κοινωνικοί μετασχηματισμοί (απλή αναφορά στις κοινωνικές ομάδες), γ) σοσιαλιστικές θεωρίες, ανάπτυξη του συνδικαλισμού, πολιτική οργάνωση των εργατών, κίνημα για τη χειραφέτηση των γυναικών. <p>Λέξεις-κλειδιά: <i>Κοινωνικοί μετασχηματισμοί, αστικοποίηση, εσωτερική και εξωτερική μετανάστευση, εργάτες, σοσιαλισμός - μαρξισμός, συνδικαλισμός, Πρωτομαγιά, γυναικείο κίνημα.</i></p>	<p>3 ώρες</p>

<p>Υποστηρικτικό υλικό: Πηγές και εικόνες της ενότητας Προτεινόμενες δραστηριότητες: - Άσκηση/ δραστηριότητα 2 του βιβλίου - Ίδρυμα της Βουλής, Δημοκρατία και Εκπαίδευση, «Γυναίκες, το μισό της ανθρωπότητας», Παιδαγωγικά Εργαστήρια: Εργαστήρι 1-Φύλλα εργασίας 1, 2, https://foundation.parliament.gr/sites/default/files/2020-09/2_7women.pdf</p> <p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Ενότητα 15: Αποικιοκρατία και αποικιακοί ανταγωνισμοί Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία: α) Ιμπεριαλισμός και αποικιοκρατία β) Κύρια αίτια γ) Κοινωνική βάση της αποικιοκρατίας δ) Αποικιακή εξάπλωση (απλή αναφορά) ε) Αποτελέσματα της αποικιοκρατίας Λέξεις-κλειδιά: <i>αποικιοκρατία, ιμπεριαλισμός.</i></p> <p>Υποστηρικτικό υλικό: - Πηγές σχολικού βιβλίου - Χάρτης προκειμένου να διαφανεί η διεξόδυση της αποικιοκρατίας σε όλη την έκταση της Αφρικανικής ηπείρου. Προτεινόμενη δραστηριότητα: Σύγκριση του χάρτη της Αφρικανικής ηπείρου της περιόδου της αποικιοκρατίας με σημερινό χάρτη και εξαγωγή συμπερασμάτων.</p>	
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Ενότητα 17: Ο Ι. Καποδίστριας ως κυβερνήτης της Ελλάδας (1828-1831) Η ολοκλήρωση της Ελληνικής Επανάστασης ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Ενότητα 18: Από την άφιξη Όθωνα (1833) ως την 3η Σεπτεμβρίου 1843, οι υποενότητες «Εκλογή και άφιξη του Όθωνα» και «Περίοδος της Αντιβασιλείας»</p> <p>Διδασκαλία της ενότητας 17 με έμφαση στα ακόλουθα σημεία: α) Εσωτερική πολιτική του Ι. Καποδίστρια: - Πολίτευμα και Διοίκηση - Ένοπλες δυνάμεις, πειρατεία - Κρατικό ταμείο, Νόμισμα-Φοίνικας, λιτότητα δαπανών, εκσυγχρονισμός γεωργίας - Εκπαίδευση-βασικές σπουδές και επαγγελματική κατάρτιση β) Εξωτερική πολιτική του Ι. Καποδίστρια: - Εθνική Ανεξαρτησία και διεύρυνση συνόρων γ) Συγκεντρωτική διακυβέρνηση: Οι φίλοι και οι εχθροί. Ο ρόλος της Αντιπολίτευσης και η δολοφονία του Ι. Καποδίστρια. Λέξεις- κλειδιά: <i>Συγκεντρωτική διακυβέρνηση, αντικαποδιστριακές κινήσεις, φοίνικας, Λόχος Ευελπίδων, Ορφανοτροφείον της Αίγινας, αλληλοδιδασκτικά σχολεία, Πρότυπον Αγροκήπιον, χειροτεχνεία.</i></p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p>	<p>2 ώρες</p>

<p>- Χάρτης του σχολικού βιβλίου με τα νέα σύνορα (Συνθήκη Κωνσταντινούπολης, 1832, σύνορα Αμβρακικού-Παγασητικού, σ. 56) και σύγκριση με χάρτη αρχικών συνόρων (Πρωτόκολλο Ανεξαρτησίας, 1830, σύνορα Αχελώου-Σπερχειού, σ. 37)</p> <p>- Διαδραστική εφαρμογή, «Η εκπαιδευτική πολιτική του Ι.Κ.», <i>Φωτόδεντρο</i>: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/9389</p> <p>- Πίνακας για τη δολοφονία του Ι.Κ., <i>Ιστορία και Λογοτεχνία στο Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας</i>: http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/item.html?iid=1991</p> <p>Προτεινόμενη δραστηριότητα: Άσκηση/δραστηριότητα 1 του σχολικού βιβλίου</p> <p>Συνοπτική διδασκαλία των υποενοτήτων «Εκλογή και άφιξη του Όθωνα», σ. 57 και «Περίοδος της Αντιβασιλείας», από την ενότητα 18 με απλή αναφορά στην εκλογή και άφιξη του Όθωνα και στο ρόλο της Αντιβασιλείας.</p> <p>Λέξεις- κλειδιά: Αντιβασιλεία</p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p> <p>- Πηγή, Η διακήρυξη του Όθωνα (μόλις έφθασε στην Ελλάδα), «Ιστορία και Λογοτεχνία», <i>Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας</i>: http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/item.html?iid=2012</p> <p>Προτεινόμενη δραστηριότητα:</p> <p>- Εντοπισμός των διαφορετικών απόψεων για το έργο της Αντιβασιλείας στις πηγές του σχολικού βιβλίου.</p>	
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Ενότητα 18: Από την άφιξη του Όθωνα (1833) ως την 3η Σεπτεμβρίου 1843 οι υποενοότητες «Η περίοδος της απόλυτης μοναρχίας» και «Η 3η Σεπτεμβρίου 1843»</p> <p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Ενότητα 19: Από την 3η Σεπτεμβρίου 1843 έως την έξωση του Όθωνα (1862)</p> <p>Ενιαία διδασκαλία με έμφαση στα εξής σημεία:</p> <p>α) Περίοδος απόλυτης μοναρχίας β) 3η Σεπτεμβρίου 1843 (αίτια, πρωταγωνιστές, γεγονότα, αποτέλεσμα) γ) Συνταγματική μοναρχία, διάκριση εξουσιών δ) Λειτουργία πολιτεύματος ε) Μεγάλη Ιδέα-Κωλέττης, αλυτρωτισμός στ) Αυτόχθονες-ετερόχθονες (απλή αναφορά) ζ) Κριμαϊκός Πόλεμος και ο Ελληνισμός (απλή αναφορά) η) Η έξωση του Όθωνα (απλή αναφορά).</p> <p>Λέξεις- κλειδιά: Απόλυτη Μοναρχία, Επανάσταση 3ης Σεπτεμβρίου 1843, Συνταγματική Μοναρχία, Μεγάλη Ιδέα, αλυτρωτισμός, έξωση.</p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p> <p>- Πίνακας (Χ. Μάρτενς, <i>Η νύχτα της 3ης Σεπτεμβρίου 1843</i>), σ. 58 του σχολικού βιβλίου. - Διαδραστική εφαρμογή με πηγές, «Το κίνημα της 3ης Σεπτεμβρίου 1843», <i>Φωτόδεντρο</i>: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/9597 - Διαδραστική εφαρμογή για την επεξεργασία όρων, «Γλωσσάριο ελληνικού κράτους», <i>Φωτόδεντρο</i>: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/9506</p>	<p>1 ώρα</p>

<p>- «Το Σύνταγμα του 1844», <i>Βουλή των Ελλήνων</i>: http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/syn12.pdf</p> <p>Προτεινόμενες δραστηριότητες:</p> <p>- Ασκήσεις/δραστηριότητες 1 και 2, σ. 60 του σχολικού βιβλίου (με επιλογή σημείων και γλωσσική εξομάλυνση).</p>	
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Ενότητα 20: Από την έξωση του Όθωνα (1862) ως το κίνημα στο Γουδί (1909)</p> <p>Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:</p> <p>α) Ανάρρηση στον θρόνο του Γεωργίου Α΄ και ενσωμάτωση των Επτανήσων β) Το Σύνταγμα του 1864 γ) Εσωτερικές πολιτικές εξελίξεις: - Αλ. Κουμουνδούρος - Προβλήματα κοινοβουλευτισμού και αρχή της δεδηλωμένης - Δικομματισμός - Πρόγραμμα Χ. Τρικούπη και Θ. Δηλιγιάννη δ) Η πορεία προς την οικονομική και εθνική κρίση (απλή αναφορά) ε) Ο πόλεμος του 1897 και οι πολιτικές εξελίξεις.</p> <p>Λέξεις κλειδιά: Βασιλευόμενη Δημοκρατία, Κοινοβουλευτισμός, Αρχή Δεδηλωμένης, Δικομματισμός, εκσυγχρονισμός, πτώχευση, Δ.Ο.Ε.</p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p> <p>- Χάρτης προκειμένου να εντοπιστεί η σταδιακή διεύρυνση της ελληνικής επικράτειας (1864, 1881) - Πηγή 1: Χ. Τρικούπη, «Τίς πταίει;» (με επιλογή σημείων και γλωσσική εξομάλυνση), σ. 61 του σχολικού βιβλίου, προκειμένου να γίνει αντιληπτός ο ρόλος του βασιλιά στην πολιτική αστάθεια.</p> <p>Προτεινόμενη Δραστηριότητα:</p> <p>Παιχνίδι ρόλων: Πολιτική αντιπαράθεση (debate) οπαδών του Τρικούπη και του Δηλιγιάννη, ενόψει επικείμενων εκλογών.</p>	<p>2 ώρες</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΕΝΟΤΗΤΑ 23: Η ελληνική οικονομία και κοινωνία κατά τον 19^ο αιώνα</p> <p>Συνοπτική παρουσίαση, ώστε οι μαθητές και οι μαθήτριες να γνωρίσουν:</p> <p>α) την εξέλιξη της έκτασης και του πληθυσμού του Ελληνικού κράτους β) τον αγροτικό τομέα: εθνικές γαίες, μικρός κλήρος, μονοκαλλιέργεια, σταφιδική κρίση (βασική αιτία μετανάστευσης αγροτών σε ΗΠΑ), τσιφλίκια Θεσσαλίας, αγώνας κολίγων, Κιλελέρ). γ) τον τριτογενή τομέα: εμπόριο, ναυτιλία, πλούσιες εμπορικές παροικίες, τραπεζικό σύστημα, έργα υποδομής για τις μεταφορές, αστικοποίηση κυρίως λόγω ανάπτυξης του τριτογενούς τομέα. δ) τη βιομηχανία: χαμηλή ανάπτυξη, επενδύσεις Ελλήνων κεφαλαιούχων εξωτερικού, μικρή αριθμητικά εργατική τάξη, εμφάνιση εργατικού συνδικαλισμού ε) το γυναικείο ζήτημα: έμφαση στο αίτημα της εκπαίδευσης.</p> <p>Λέξεις-κλειδιά:</p>	<p>2 ώρες</p>

Εθνικές γαίες, τσιφλίκια, κολίγοι, Κιλελέρ, σταφιδική κρίση, μετανάστευση, εξωελλαδικό κεφάλαιο, έργα υποδομής, αστικοποίηση, βιομηχανία και εργατικό κίνημα, γυναικείο ζήτημα.

Υποστηρικτικό υλικό:

- Χάρτης του σχολικού βιβλίου
- Εικόνες, πηγές και πίνακας του σχολικού βιβλίου
- Εικόνες σχετικά με σημαντικά θέματα της ελληνικής οικονομίας του 19^{ου} αι., *ΙΜΕ* : <http://www.fhw.gr/chronos/12/gr/general/gallery/list5.html>
- Πληροφοριακό υλικό για:
τη γενική εικόνα της οικονομίας, *ΙΜΕ*:
http://www.fhw.gr/chronos/12/gr/1833_1897/economy/index.html
τα δημόσια έργα υποδομής, *ΙΜΕ*:
http://www.ime.gr/chronos/12/gr/1833_1897/economy/choros/04.html
- «Το λιμάνι του Πειραιά το 19ο αι... με τις εικόνες των περιηγητών», *Φωτόδεντρο*:
<http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8972>
- «Η αθηναϊκή τριλογία», *Φωτόδεντρο*:
<http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/9410>
- «Οι σκλάβοι του κάμπου», βίντεο, *Μηχανή του χρόνου*:
<http://www.mixanitouxronou.gr/i-epithesi-tou-stratou-enantion-ton-agroton-sto-kileler-i-ematiri-agonas-ton-sklavon-tou-kampou-enantion-ton-tsiflikadon/>
- «Τα μεταλλεία του Λαυρίου στους νεότερους χρόνους», Βίντεο
Φωτόδεντρο: <http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-educationalvideo-8522-103>
- Οι συνθήκες στα μεταλλεία Λαυρίου, *Μηχανή του χρόνου*:
<http://www.mixanitouxronou.gr/i-zoi-me-ta-pontikia-i-sinthikes-ergasias-sta-metallia-lavriou-otan-ta-agorase-o-italos-serpieri/>
- «Η εξέγερση της Σερίφου», *Μηχανή του χρόνου*:
<https://www.youtube.com/watch?v=UvHewkEJGK0>
- «Βρωμοέλληνες», Ρεπορτάζ χωρίς σύνορα, (αποσπάσματα από το ντοκιμαντέρ για τις συνθήκες που αντιμετώπισαν στις ΗΠΑ οι Έλληνες), *Αρχείο ΕΡΤ*:
<http://archive.ert.gr/37512/>.

Προτεινόμενες δραστηριότητες:

- Άσκηση/δραστηριότητα 1 του βιβλίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. Ενότητα 27: Το κίνημα στο Γουδί (1909)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. Ενότητα 28: Ο Ελευθέριος Βενιζέλος πρωθυπουργός: η βενιζελική πολιτική της περιόδου 1910-1912

Ενιαία διδασκαλία των ενοτήτων με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:

- α) Αιτήματα Στρατιωτικού Συνδέσμου, Κίνημα στο Γουδί, συλλαλητήριο 14^{ης} Αυγούστου (**απλή αναφορά**),
- β) Κύριες μεταρρυθμίσεις της Αναθεωρητικής Βουλής
- γ) Ίδρυση των δύο νέων κομμάτων αρχών: Κόμμα φιλελευθέρων, Κόμμα Κοινωνιολόγων
- δ) Προετοιμασία για τις εθνικές διεκδικήσεις

Λέξεις- κλειδιά: στρατιωτικός σύνδεσμος, κίνημα στο Γουδί,

Αναθεωρητική Βουλή, κόμμα Φιλελευθέρων, Κόμμα Κοινωνιολόγων.

1 ώρα

<p>Υποστηρικτικό υλικό: Για τον Ελ. Βενιζέλο, http://www.venizelos-foundation.gr/</p> <p>Προτεινόμενες δραστηριότητες: - Καταγραφή των προβλημάτων του ελληνικού κράτους των αρχών του 20^{ου} αι. - Συζήτηση για τον ρόλο του Ελευθερίου Βενιζέλου στην ανασυγκρότηση της χώρας.</p>	
Σύνολο	22 ώρες

Δ΄ ΤΑΞΗ Γυμνασίου ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ.

Για τη διδασκαλία του μαθήματος στη Δ΄ Γυμνασίου ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ. αξιοποιείται το σχολικό βιβλίο: Ευ. Λούβη, Δημ. Ξιφαρά, *Νεότερη και Σύγχρονη ιστορία, Γ΄ Γυμνασίου*, ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΕΘΝΙΚΟΙ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ	
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Ενότητα 21. Το κρητικό ζήτημα (1821-1905) ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Ενότητα 22. Τα Βαλκάνια των αλληλοσυγκρουόμενων εθνικών επιδιώξεων ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. Ενότητα 29: Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι (1912 – 1913) ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. Ενότητα 30: Η Ελλάδα και τα Βαλκάνια μετά τους Βαλκανικούς Πολέμους</p> <p>Ενιαία διδασκαλία των ενοτήτων με έμφαση στα ακόλουθα σημεία: α) Το Κρητικό ζήτημα (ορισμός), σ. 64 β) Τα νέα κράτη-έθνη των Βαλκανίων (απλή αναφορά, με τον χάρτη της σ. 66), ώστε οι μαθητές και οι μαθήτριες να αντιληφθούν την ανάδυση των αλληλοσυγκρουόμενων εθνικών επιδιώξεων των βαλκανικών κρατών. γ) Μακεδονικό Ζήτημα και αγώνας δ) Κίνημα των Νεοτούρκων ε) Αίτια των Βαλκανικών Πολέμων στ) Συμμαχίες-αντίπαλοι στις δύο φάσεις των Βαλκανικών πολέμων ζ) Γεγονότα (απλή αναφορά/σχεδιάγραμμα) η) Αποτελέσματα Συνθήκης Βουκουρεστίου, προοπτικές <i>Νέων Χωρών</i> – εξωτερική πολιτική.</p> <p>Λέξεις κλειδιά: <i>Κρητικό ζήτημα, Μακεδονικό ζήτημα, κομιτατζήδες, κίνημα Νεοτούρκων, Συνθήκη Βουκουρεστίου, απελευθέρωση Θεσσαλονίκης, νέα σύνορα Ελλάδος, Νέες Χώρες.</i></p> <p>Υποστηρικτικό υλικό: - Διαδραστική εφαρμογή με πηγές και βίντεο από το <i>Πανόραμα του 20ού αι. ΕΡΤ</i>, (02.07΄) «Ο μακεδονικός αγώνας», <i>Φωτόδεντρο</i>: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/9505 - Διαδραστικός χάρτης «Βαλκανικοί πόλεμοι: οι διεκδικήσεις και τα οφέλη των βαλκανικών κρατών», <i>Φωτόδεντρο</i>: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/9478</p>	2 ώρες

<p>- Πηγή 2, σ. 86 του σχολικού βιβλίου, προκειμένου να αναδειχθεί ο ρόλος του Ελ. Βενιζέλου στους Βαλκανικούς πολέμους.</p> <p>Προτεινόμενες δραστηριότητες:</p> <p>- Ανάδειξη των διαστάσεων του μακεδονικού αγώνα μέσα από τον σχολιασμό των πηγών 1α και 1β του σχολικού βιβλίου.</p> <p>- Άσκηση/ δραστηριότητα 1 του σχολικού βιβλίου</p> <p>- Άσκηση/ δραστηριότητα 1 και 3 του σχολικού βιβλίου.</p>	
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. Ενότητα 31: Τα αίτια, η έκρηξη και τα μέτωπα του Α΄ Παγκόσμιου πολέμου</p> <p>Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:</p> <p>α) Τα αίτια, η αφορμή</p> <p>β) Τα αντίπαλα στρατόπεδα στην έναρξη του πολέμου</p> <p>γ) Προσχωρήσεις/αποχωρήσεις (Τουρκία, Βουλγαρία, Ελλάδα, Ιταλία, Ρωσία, Αμερική), κύρια μέτωπα (ανατολικό, δυτικό), (απλή αναφορά)</p> <p>γ) Οι επιχειρήσεις το 1916, Η καμπή του 1917 (απλή αναφορά)</p> <p>δ) Το τέλος του πολέμου</p> <p>Λέξεις-κλειδιά:</p> <p><i>Ιμπεριαλισμός, εθνικισμός, μιλιταρισμός, Εγκάρδια Συνεννόηση–Entente (Αντάντ), Κεντρικές Δυνάμεις, πόλεμος χαρακωμάτων, Ρωσική Επανάσταση.</i></p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p> <p>- Διαδραστικός χάρτης των συμμαχιών του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου, <i>Φωτόδεντρο</i>: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/9411</p> <p>- Η αφορμή του πολέμου, <i>Πανόραμα του αιώνα</i>, επ. 008, αρχείο <i>EPT</i>: http://archive.ert.gr/625/</p> <p>- Σύντομα βίντεο με πληροφορίες και αποτυπώσεις του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου σε κινούμενα σχέδια για μαθητές και μαθήτριες, WW1 class clips, <i>BBC</i>: www.bbc.co.uk/education/topics/ztqtb9q/resources/1</p> <p>- Υλικό για τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, <i>BBC</i>: www.bbc.co.uk/programmes/p01nb93y (The Battle of Somme) www.bbc.co.uk/schools/gcsebitesize/history/mwh</p> <p>Προτεινόμενες δραστηριότητες:</p> <p>- Άσκηση/ δραστηριότητα 1 του σχολικού βιβλίου.</p> <p>- Σχολιασμός της εικόνας αρ. 3 του σχολικού βιβλίου.</p> <p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. Ενότητα 32: Η Ελλάδα στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο – Ο Εθνικός Διχασμός</p> <p>Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:</p> <p>α) Οι θέσεις Βενιζέλου – Κων/νου και η σύγκρουσή τους</p> <p>β) Η εμπλοκή της Ελλάδας στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (απλή αναφορά)</p> <p>γ) Οι Επίστρατοι και το Κίνημα της Εθνικής Άμυνας</p> <p>δ) Προσωρινή Κυβέρνηση Θεσσαλονίκης και Εθνικός Διχασμός</p> <p>ε) Επέμβαση της Αντάντ, έξωση του Κων/νου, ανάληψη της εξουσίας από τον Βενιζέλο (απλή αναφορά).</p> <p>Λέξεις- κλειδιά:</p> <p><i>Εθνικός Διχασμός, Κυβέρνηση Θεσσαλονίκης, Κράτος των Αθηνών.</i></p>	<p>4 ώρες</p>

Υποστηρικτικό υλικό:

«Η Ελλάδα το 1914», *Το Πανόραμα του 20ού αιώνα*, EPT:

<https://archive.ert.gr/625/>

Προτεινόμενες δραστηριότητες:

- Σχολιασμός των πηγών του σχολικού βιβλίου, ώστε να αναδειχθεί η στάση των δύο εμπλεκομένων (Βασιλιά- Βενιζέλου) στο ζήτημα του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου
- Άσκηση/ δραστηριότητα 3 του σχολικού βιβλίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. Ενότητα 33: Η ρωσική Επανάσταση

Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:

- α) Η κρίση του τσαρικού καθεστώτος
- β) Η αστική επανάσταση του Φεβρουαρίου 1917 (απλή αναφορά)
- γ) Η σοσιαλιστική οκτωβριανή επανάσταση του 1917
- δ) Ο εμφύλιος πόλεμος και η ξένη επέμβαση (απλή αναφορά)
- ε) Η ίδρυση της Σοβιετικής Ένωσης (απλή αναφορά)
- στ) Η επίδραση της Οκτωβριανής Επανάστασης στην Ευρώπη

Λέξεις- κλειδιά:

Τσαρικό καθεστώς, μπολσεβίκοι, Οκτωβριανή επανάσταση, σοβιέτ, κομμουνιστικά κόμματα

Υποστηρικτικό υλικό:

- «Επανάσταση 1905. Ρωσία», *Πανόραμα του αιώνα*, EPT (βίντεο: 15:54'-16:53'):

<http://archive.ert.gr/621/>

- «Σοβιετική επανάσταση», *Πανόραμα του αιώνα*, EPT (βίντεο: 10:55'-12:18')

<http://archive.ert.gr/630/>

- Πηγές του σχολικού βιβλίου

Προτεινόμενες δραστηριότητες:

- Άσκηση/ δραστηριότητα 1, του σχολικού βιβλίου.
- Ποιες από τις διακηρύξεις και τα μέτρα που πήραν οι μπολσεβίκοι σχετίζονται με τις διακηρύξεις και τα μέτρα που είχε πάρει η Γαλλική Επανάσταση;
- Συζήτηση για την Οκτωβριανή Επανάσταση και τη σημασία της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. Ενότητα 34: Η λήξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου και οι μεταπολεμικές ρυθμίσεις

Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:

- α) Αρχή της Αυτοδιάθεσης των λαών («14 σημεία») (απλή αναφορά)
- β) Συνθήκη Βερσαλλιών γ) Συνθήκη Σεβρών δ) Κοινωνία των Εθνών

Λέξεις κλειδιά: *παγκόσμιος πόλεμος, τα «14 σημεία» του Γουίλσον, Συνθήκη Βερσαλλιών, Συνθήκη Σεβρών, Κοινωνία των Εθνών.*

Υποστηρικτικό υλικό:

- Χάρτες, σ. 98 και 99 του σχολικού βιβλίου

Προτεινόμενες δραστηριότητες:

- Άσκηση/δραστηριότητα 1 και 2 του βιβλίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8. Ενότητα 36. Ο ελληνισμός της δυτικής Μικράς Ασίας και του Πόντου.

Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:

- α) οι διωγμοί του ελληνισμού και τα αίτια τους
- β) η «αυτοδιάθεση των λαών» και το κίνημα αυτονομησης του Πόντου

Λέξεις –κλειδιά:

Τάγματα εργασίας, ποντοαρμενικό κράτος.

Υποστηρικτικό υλικό:

- Πηγές του σχολικού βιβλίου

Προτεινόμενη δραστηριότητα:

- Άσκηση/ δραστηριότητα 1 του βιβλίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8. Ενότητα 35. Οι διεκδικήσεις της Αντάντ και της Ελλάδας στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Συνοπτική παρουσίαση της ενότητας, ώστε οι μαθητές και οι μαθήτριες να αντιληφθούν:

- α) τις διεκδικήσεις του Βενιζέλου στο Συνέδριο του Παρισιού
- β) τη σημασία της στρατιωτικής παρουσίας της Ελλάδας στη Μ. Ασία για τη Βρετανία
- γ) τις αντιδράσεις των Ελλήνων της Μ. Ασίας και των Τούρκων

Υποστηρικτικό υλικό:

Πηγές σχολικού βιβλίου.

Προτεινόμενη δραστηριότητα:

- Άσκηση/ δραστηριότητα 1 του σχολικού βιβλίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8. Ενότητα 38: Ο Μικρασιατικός Πόλεμος (1919-1922)

Διδασκαλία της ενότητας, με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:

- α) Η ελληνική διοίκηση της Μικράς Ασίας και οι επιχειρήσεις του ελληνικού στρατού ως το καλοκαίρι του 1920
- β) Η απόρριψη της Συνθήκης των Σεβρών από το τουρκικό κίνημα αντίστασης
- γ) Οι εκλογές 1920 και η επάνοδος Κωνσταντίνου
- δ) Διπλωματικές επιτυχίες του τουρκικού κινήματος (συμφωνίες Κεμάλ με Σοβιετική Ένωση, Γαλλία, Ιταλία)
- ε) Οι εξελίξεις έως τον Αύγουστο του 1922

Λέξεις- κλειδιά:

ελληνική διοίκηση Σμύρνης, Συνθήκη Σεβρών, δημοψήφισμα 1920, επέλαση στον Σαγγάριο, Δημοκρατικό Μανιφέστο

Υποστηρικτικό υλικό:

- Χάρτης, σ. 106 του σχολικού βιβλίου
- Απόβαση στη Σμύρνη, *Το Πανόραμα του 20ού αιώνα, ΕΡΤ*, βίντεο (01.48'): <https://www.youtube.com/watch?v=1oK-2NLSXPY>
- Πηγή, «Η έναρξη της Τουρκικής Επίθεσης, 13 Αυγούστου 1922, *ΙΜΕ*: www.ime.gr/chronos/13/gr/foreign_policy/sources/10.html
- «Παράλληλες διπλωματικές επαφές του Κεμάλ με τους Συμμάχους και τη Σοβιετική Ένωση», *ΙΜΕ*: www.ime.gr/chronos/13/gr/foreign_policy/facts/15.html

2 ώρες

<p>- Πηγή, «Σκηνές από την καταστροφή της Σμύρνης», <i>ΙΜΕ</i>: www.ime.gr/chronos/13/gr/foreign_policy/sources/12.html</p> <p>Προτεινόμενες δραστηριότητες:</p> <p>- Άσκηση/δραστηριότητα 1 και 2 του σχολικού βιβλίου.</p>	
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8. Ενότητα 39: Εξελίζεις σε Ελλάδα και Τουρκία μετά τον μικρασιατικό πόλεμο</p> <p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9. Ενότητα 44: Το προσφυγικό ζήτημα στην Ελλάδα κατά τον Μεσοπόλεμο</p> <p><i>Ενιαία διδασκαλία των ενοτήτων με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:</i></p> <p>α) Η Δίκη των Έξι β) Η Συνθήκη της Λοζάνης (1923) γ) Παράγοντες έντασης γηγενών-προσφύγων, σχέσεις γηγενών- προσφύγων δ) Συνέπειες της άφιξης των προσφύγων στην πολιτική, οικονομική και κοινωνική ζωή, στον πολιτισμό</p> <p>Λέξεις κλειδιά: Σύμβαση ανταλλαγής πληθυσμών, τέλος Μεγάλης Ιδέας</p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p> <p>- Η Συνθήκη της Λοζάνης (πλήρες κείμενο στα ελληνικά), <i>Ιμβριακή Ένωση Μακεδονίας- Θράκης</i>: http://imbrosunion.com/174-2/</p> <p>- μαρτυρίες Μικρασιατών προσφύγων, <i>Αρχείο ΕΡΤ</i>: http://archive.ert.gr/97149/</p> <p>- «Δυο φορές ξένος», ντοκιμαντέρ για μετακινήσεις πληθυσμών μετά τη συνθήκη της Λοζάνης, <i>Αρχείο ΕΡΤ</i>: http://archive.ert.gr/96007/</p> <p>- Γραπτή πηγή, Απόσπασμα ομιλίας του Ελ. Βενιζέλου για το προσφυγικό 1928, <i>Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας</i>: http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/item.html?iid=268</p> <p>- «Το οδοιπορικό των προσφύγων μετά τη Μικρασιατική καταστροφή», <i>Φωτόδεντρο</i>: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/9474</p> <p>- «Μαρτυρίες από την έξοδο», <i>Φωτόδεντρο</i>: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/9508</p> <p>Προτεινόμενες δραστηριότητες:</p> <p>- Άσκηση/ δραστηριότητα 1 του σχολικού βιβλίου - Άσκηση/ δραστηριότητα 2 του σχολικού βιβλίου.</p>	<p>2 ώρες</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9. Ενότητα 40: Τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια, η παγκόσμια οικονομική κρίση του 1929 και η Μεγάλη Ύφεση</p> <p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9. Ενότητα 41. Κοινωνικές διαστάσεις της κρίσης του 1929.</p> <p><i>Ενιαία διδασκαλία των ενοτήτων με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:</i></p> <p>α) Τα αποτελέσματα του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου β) Η έκρηξη της οικονομικής κρίσης του 1929 (απλή αναφορά) γ) Η επέκταση της κρίσης- Η μεγάλη ύφεση (απλή αναφορά) δ) Κοινωνικές συνέπειες της κρίσης ε) Πολιτική του New deal-αντιμετώπιση της κρίσης</p>	<p>2 ώρες</p>

<p>Λέξεις- κλειδιά: δικαίωμα αυτοδιάθεσης λαών, κινήματα ανεξαρτητοποίησης, ενίσχυση αυταρχικών και εθνικιστικών ιδεολογιών, Μεγάλη Υφεση – «Κραχ», ανεργία, New Deal (πολιτική εξόδου από την κρίση).</p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Πηγές και εικόνες του σχολικού βιβλίου - [Αποσπάσματα για την έναρξη της κρίσης του 1929 στις Η.Π.Α], <i>Το Πανόραμα του 20ού αιώνα</i>, επ. 021, <i>Αρχείο ΕΡΤ</i> (λεπτά 27:34-28:30): http://archive.ert.gr/7135/ - [η κρίση και οι συνέπειές της στις Η.Π.Α.], <i>Το Πανόραμα του 20ού αιώνα</i>, επ. 022, <i>Αρχείο ΕΡΤ</i> (αρχή του ντοκιμαντέρ): http://archive.ert.gr/7651/ - «η κρίση συνεχίζεται...», [αντιδράσεις, διαδηλώσεις σε όλον τον κόσμο για την κρίση], <i>Το Πανόραμα του 20ού αιώνα</i>, επ. 023, <i>Αρχείο ΕΡΤ</i> (αρχή του ντοκιμαντέρ), http://archive.ert.gr/638/ - Πίνακας [«αριθμός ανέργων» στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου], <i>Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας</i>: http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/item.html?iid=370 <p>Προτεινόμενες δραστηριότητες:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Άσκηση/ δραστηριότητα 1 του σχολικού βιβλίου. - Καταγραφή της αλυσίδας της κρίσης με βάση τα στοιχεία της πηγής αρ. 2 του σχολικού βιβλίου. - Σχολιασμός των επιπτώσεων της κρίσης με βάση τις εικόνες αρ. 4 και 1 & 2 του σχολικού βιβλίου ή άλλων πηγών και εικόνων από το διαδίκτυο. - Σχολιασμός της πηγής αρ. 2 του σχολικού βιβλίου, ώστε να αναδειχθούν οι τομείς παρέμβασης της πολιτικής του New deal του Ρούσβελτ. - Συζήτηση για την κρίση σήμερα. Αναζήτηση αναλογιών με την εποχή της Μεγάλης Υφεσης. 	
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9. Ενότητα 42: Πολιτικές διαστάσεις της κρίσης του 1929</p> <p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9. Ενότητα 43. Η υποενοότητα «Η δικτατορία της 4^{ης} Αυγούστου 1936»</p> <p>Ενιαία διδασκαλία με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:</p> <ol style="list-style-type: none"> α) Η Σοβιετική Ένωση την εποχή του Στάλιν β) Ο φασισμός στην Ιταλία γ) Ο ναζισμός στη Γερμανία δ) η υποενοότητα «Η δικτατορία της 4ης Αυγούστου» <p>Λέξεις κλειδιά: Σταλινισμός, Φασισμός, Ναζισμός, «Ντούτσε», «Φύρερ», δικτατορία 4^{ης} Αυγούστου, ΕΟΝ.</p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Πηγές του σχολικού βιβλίου - «Ο ναζισμός κερδίζει έδαφος», <i>Το Πανόραμα του 20ού αιώνα</i>, επ. 022, <i>Αρχείο ΕΡΤ</i> (από 26:00): http://archive.ert.gr/7651/ <p>Προτεινόμενες δραστηριότητες:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Σχολιασμός της έννοιας του φασισμού, όπως τον οραματίζεται ο Μουσολίνι στην πηγή αρ. 1 του σχολικού βιβλίου. 	<p>2 ώρες</p>

<p>- Άσκηση/δραστηριότητα 1 του σχολικού βιβλίου. - Άσκηση/δραστηριότητα 2 του σχολικού βιβλίου.</p>	
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10. Ενότητα 45: Τα προμηνύματα και τα αίτια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου</p> <p>Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία: α) Γερμανική, ιταλική και ιαπωνική επιθετικότητα πριν από την έναρξη του πολέμου (απλή αναφορά) β) Συγκρότηση του Άξονα Ρώμης- Βερολίνου και του Αντιδιεθνιστικού Συμφώνου, σ. 123 γ) Στάση των δυτικών κρατών («πολιτική κατευνασμού»), Σύμφωνο Μολότοφ – Ρίμπεντροπ (απλή αναφορά) δ) Αίτια του πολέμου Λέξεις- κλειδιά: <i>Άξονας Ρώμης – Βερολίνου, Αντιδιεθνιστικό Σύμφωνο, «πολιτική κατευνασμού», Σύμφωνο Μη Επιθέσεως Μολότοφ – Ρίμπεντροπ.</i> Υποστηρικτικό υλικό - Πηγές και εικόνες του σχολικού βιβλίου</p> <p>Προτεινόμενες δραστηριότητες: - Άσκηση/Δραστηριότητα 3 του σχολικού βιβλίου. - Σχολιασμός της πολιτικής που ακολούθησαν απέναντι στον Χίτλερ τα Δυτικά Κράτη</p> <p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10. Ενότητα 46: Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος</p> <p>Συνοπτική παρουσίαση της ενότητας, ώστε οι μαθητές και οι μαθήτριες να αντιληφθούν τα ακόλουθα σημεία: α) Η αφορμή και η έκρηξη του πολέμου β) Αναφορά με βάση τον Χάρτη 1 στις πολεμικές επιχειρήσεις στην Ευρώπη 1939-1941 (Blitzkrieg/«Πόλεμος- Αστραπή»), στη γερμανική επίθεση στη Σοβιετική Ένωση (1941 – 1943), στις επιχειρήσεις στην Αφρική (1941 – 1943), στις επιχειρήσεις στην Άπω Ανατολή (από το 1941), προκειμένου να γίνει κατανοητή η έννοια του «παγκοσμίου» πολέμου. γ) Το τέλος του πολέμου Λέξεις κλειδιά: «Πόλεμος- Αστραπή »/Blitzkrieg, ατομική βόμβα. Υποστηρικτικό υλικό: Πηγές και εικόνες σχολικού βιβλίου Προτεινόμενες δραστηριότητες: - Άσκηση/δραστηριότητα 1 του σχολικού βιβλίου. - Άσκηση/δραστηριότητα 2 του σχολικού βιβλίου.</p>	<p>2 ώρες</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10. Ενότητα 47: Η συμμετοχή της Ελλάδας στον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο</p> <p>Διδασκαλία της ενότητας, ώστε οι μαθητές και οι μαθήτριες να αντιληφθούν τα ακόλουθα σημεία:</p>	

α) τον ελληνοϊταλικό πόλεμο

β) τον ελληνογερμανικό πόλεμο

Λέξεις-κλειδιά:

Τορπιλισμός της Έλλης, ΟΧΙ, αλβανικό μέτωπο, ελληνογερμανικός πόλεμος.

Υποστηρικτικό υλικό:

- Πηγή, «Ο τορπιλισμός της «Έλλης», *ΙΜΕ:*

http://www.fhw.gr/chronos/14/gr/1940_1945/war/pigi01.html

- Ο ελληνοϊταλικός πόλεμος, *ΙΜΕ:*

http://www.fhw.gr/chronos/14/gr/1940_1945/war/02.html

- Η γερμανική επίθεση, *ΙΜΕ:*

http://www.fhw.gr/chronos/14/gr/1940_1945/war/03.html

- Πηγή, «Οι Γερμανοί στην Αθήνα», *ΙΜΕ:*

http://www.fhw.gr/chronos/14/gr/1940_1945/occupation/pigi01.html

- «Μαρτυρίες βετεράνων του '40», *Αρχείο ΕΡΤ:* <http://archive.ert.gr/6819/>

Προτεινόμενη δραστηριότητα:

Σχολιασμός της πηγής 2 του σχολικού βιβλίου σχετικά με τη ρήξη ανάμεσα στην ελληνική κοινωνία και την ηγεσία της εξαιτίας της στάσης της τελευταίας στον πόλεμο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10. Ενότητα 48: Κατοχή, Αντίσταση και Απελευθέρωση

Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:

α) Η Κατοχή

β) Η Αντίσταση και τα αντίποινα

γ) Η «Ελεύθερη Ελλάδα»

δ) Η Απελευθέρωση

Λέξεις- κλειδιά: Κατοχή, Αντίσταση, ΕΑΜ, ΕΔΕΣ, ΕΛΑΣ, ΕΠΟΝ, «Ελεύθερη Ελλάδα», Κυβέρνηση του βουνού, τάγματα ασφαλείας

Υποστηρικτικό υλικό

- «Κατοχή», *ΙΜΕ:*

www.ime.gr/chronos/14/gr/1940_1945/occupation/index.html

- «Ελεύθερη Ελλάδα», *ΙΜΕ:*

www.ime.gr/chronos/14/gr/1940_1945/resistance/05.html

- «Απελευθέρωση», *ΙΜΕ:*

www.ime.gr/chronos/14/gr/1940_1945/liberation/index.html

- «Γοργοπόταμος», *Αρχείο ΕΡΤ:* <http://archive.ert.gr/91429/>

- «Αίμα και Θρήνος στα Καλάβρυτα» *Αρχείο ΕΡΤ :*

<http://archive.ert.gr/26790/>

- «Μπλόκο της Κοκκινιάς», *Αρχείο ΕΡΤ :* <http://archive.ert.gr/7475/>

Προτεινόμενες δραστηριότητες:

- Άσκηση/δραστηριότητα 1

- Με βάση το προτεινόμενο υλικό, να αναδείξετε τις μορφές Αντίστασης κατά των Γερμανών και τη συμμετοχή του λαού σε αυτές.

(-Πρόσθετο εκπαιδευτικό υλικό και φύλλα εργασίας στο 12 Οκτωβρίου. Η Αθήνα ελεύθερη: <http://freeathens44.org/>.

2 ώρες

<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10. Ενότητα 49: Τα αποτελέσματα του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και η ίδρυση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών</p> <p>Διδασκαλία της ενότητας με έμφαση στα ακόλουθα σημεία:</p> <p>α) Οι ανθρώπινες απώλειες και οι αναγκαστικές μετακινήσεις πληθυσμών (απλή αναφορά)</p> <p>β) Οι υλικές καταστροφές (απλή αναφορά)</p> <p>γ) Η κατάρρευση του βιοτικού επιπέδου</p> <p>δ) Η ηθική καταρράκωση</p> <p>ε) Η εξασθένηση του διεθνούς ρόλου της Ευρώπης (απλή αναφορά)</p> <p>στ) Ο.Η.Ε</p> <p>Λέξεις-κλειδιά: γενοκτονία, Ο.Η.Ε.</p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p> <p>- «Τα ναζιστικά στρατόπεδα συγκέντρωσης. Οι κρατούμενοι», <i>Φωτόδεντρο</i>: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/9399</p> <p>- «Οι απώλειες του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου», <i>Φωτόδεντρο</i>: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/9390</p> <p>- «Πίνακας δολοφονηθέντων Εβραίων στην Ευρώπη κατά τη διάρκεια του Β΄ ΠΠ», <i>Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας</i>: http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/item.html?iid=685</p> <p>Προτεινόμενες δραστηριότητες:</p> <p>- Συζήτηση για τις συνέπειες του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου στις νεαρές ηλικίες.</p> <p>- Συζήτηση για το τραυματικό γεγονός του ολοκαυτώματος. (ποικίλο χρήσιμο ψηφιακό υλικό στις <i>Ψηφιακές Εκθέσεις του Εβραϊκού Μουσείου της Ελλάδος</i>: http://www.jewishmuseum.gr/gr/exhibitions/digital_exhibitions/synagonistis/1_resistance.html#)</p>	<p>1 ώρα</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11. Ενότητα 50. Η διαίρεση της μεταπολεμικής Ευρώπης</p> <p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11. Ενότητα 51. Διπολισμός και Ψυχρός Πόλεμος</p> <p>Συνοπτική παρουσίαση των εννοιών, ώστε οι μαθητές και οι μαθήτριες να αντιληφθούν:</p> <p>α) τη σημασία των συμφωνιών της Γιάλτας και Πότσταμ για τον μεταπολεμικό κόσμο</p> <p>β) τις διαφοροποιήσεις και τη διαίρεση ανάμεσα σε Ανατολική και Δυτική Ευρώπη</p> <p>γ) τον ρόλο της αμερικανικής βοήθειας στην ανοικοδόμηση της μεταπολεμικής Ευρώπης</p> <p>γ) τον διπολισμό και τον Ψυχρό πόλεμο ανάμεσα στις δύο υπερδυνάμεις</p> <p>δ) τις σημαντικότερες επιπτώσεις τους.</p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p> <p>- Χάρτης με την διαιρεμένη Ευρώπη, <i>Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία. Από τα μέσα του 18^ο αιώνα ως τις αρχές του 21ου αι. Γ΄ Γυμνασίου</i>:</p>	<p>1 ώρα</p>

<p>http://repository.edulll.gr/edulll/handle/10795/264</p> <p>- Γελοιογραφία «Αμερικανική βοήθεια (ΟΥΝΠΑ) στους αγρότες», <i>Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας</i>:</p> <p>http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/item.html?iid=1068</p> <p>- «Διαφήμιση ηλεκτρικών ειδών της ΙΖΟΛΑ» ως παράδειγμα εκσυγχρονισμού και αστικοποίησης της ελληνικής κοινωνίας και ως στοιχείο διαφοράς ανάμεσα στην Ανατολική και Δυτική Ευρώπη:</p> <p>http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/item.html?iid=1008</p> <p>Προτεινόμενες δραστηριότητες:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Άσκηση/ δραστηριότητα 2 του σχολικού βιβλίου. - Συζήτηση για τον Ψυχρό Πόλεμο και την πυρηνική απειλή. 	
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11. Ενότητα 52. Το τέλος της αποικιοκρατίας και η ανάδυση του Τρίτου Κόσμου</p> <p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11. Ενότητα 53. Η κατάρρευση των λαϊκών δημοκρατιών και η μεταψυχροπολεμική Ευρώπη</p> <p><i>Συνοπτική παρουσίαση των εννοιών, ώστε οι μαθητές και οι μαθήτριες να αντιληφθούν:</i></p> <p>α) το φαινόμενο της αποαποικιοποίησης β) τα κύρια προβλήματα του Τρίτου Κόσμου γ) τις μεταρρυθμίσεις στην Σοβιετική Ένωση και τις συνέπειές τους (νέοι πολιτικοί σχηματισμοί, μεταναστευτικό ρεύμα προς τις αναπτυσσόμενες χώρες της Ευρώπης, αναζωπύρωση ξενοφοβίας και ρατσισμού).</p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Χάρτης του βιβλίου - Χάρτης «Η Ευρώπη μετά τον Ψυχρό Πόλεμο», <i>Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία. Από τα μέσα του 18^ο αιώνα ως τις αρχές του 21ου αι. Γ΄ Γυμνασίου</i>: <p>http://repository.edulll.gr/edulll/handle/10795/264</p> <p>Προτεινόμενες δραστηριότητες:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Συζήτηση για την ευθύνη των αποικιοκρατών για την υπανάπτυξη που μαστίζει σήμερα πολλές πρώην αποικίες. - Άσκηση/δραστηριότητα 2 του σχολικού βιβλίου. 	<p>1 ώρα</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12. Ενότητα 54. Ο εμφύλιος πόλεμος και τα κύρια προβλήματα της μετεμφυλιακής Ελλάδας (1944-1963)</p> <p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12. Ενότητα 55. Ώξυνση της πολιτικής κρίσης και η δικτατορία της 21^{ης} Απριλίου 1967 (1963-1974)</p> <p><i>Συνοπτική παρουσίαση των εννοιών, ώστε οι μαθητές και οι μαθήτριες να αντιληφθούν:</i></p> <p>α) τις συνθήκες που οδήγησαν στον Εμφύλιο Πόλεμο</p>	<p>2 ώρες</p>

<p>β) τα κυριότερα γεγονότα της εμφύλιας σύρραξης και την στάση των εμπλεκομένων</p> <p>γ) τις επιπτώσεις του εμφυλίου πολέμου στη μετεμφυλιακή Ελλάδα</p> <p>δ) τις κυριότερες πολιτικές εξελίξεις (οξυμένο πολιτικό κλίμα, στάση μοναρχίας, παρακράτος, δημιουργία νέων κομμάτων)</p> <p>ε) τις κυριότερες οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές</p> <p>στ) τον κυπριακό αγώνα</p> <p>ζ) την επιβολή της απριλιανής δικτατορίας, την αντίσταση σε αυτήν και την κατάρρευσή της.</p> <p>Υποστηρικτικό υλικό:</p> <p>- Πηγές για τον εμφύλιο πόλεμο: https://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/search.html?lq=%CE%B5%CE%BC%CF%86%CF%8D%CE%BB%CE%B9%CE%BF%CF%82+%CF%80%CF%8C%CE%BB%CE%B5%CE%BC%CE%BF%CF%82</p> <p>- Γελοιογραφία για τη Συνθήκη της Ζυρίχης, <i>Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας</i>: http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/item.html?iid=1054</p> <p>- «Σαρλερούα, Έλληνες μετανάστες στα ορυχεία του Βελγίου», Βίντεο, <i>Μηχανή του Χρόνου</i>, http://www.mixanitouxronou.gr/skliri-zoi-ton-ellinon-metanaston-sta-orichia-tou-sarleroua/</p> <p>- Γελοιογραφία της 21^{ης} Απριλίου, «Ιστορία και Λογοτεχνία», <i>Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας</i>: http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/item.html?iid=1314</p> <p>Προτεινόμενες δραστηριότητες:</p> <p>- Άσκηση/ δραστηριότητα 1 του σχολικού βιβλίου.</p> <p>- Ένα σύντομο χρονικό για τη Δημοκρατική Νεολαία Λαμπράκη.</p> <p>- Άσκηση/ δραστηριότητα 2, σ. 156 του σχολικού βιβλίου.</p> <p>- Σχολιασμός της έννοιας της «μεταπολίτευσης» (με βάση το υλικό του σχολικού βιβλίου ή άλλο υλικό).</p>	
Σύνολο	23 ώρες